

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Vijeće Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2015. Ovaj prevod je realiziran zahvaljujući pomoći Fonda povjerenja Vijeća Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). On ne obavezuje Sud. Ako su vam potrebne dodatne informacije, pogledajte naznaku o autorskim pravima na kraju ovog dokumenta.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2015. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2015. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

VELIKO VIJEĆE

PREDMET MOCANU I OSTALI PROTIV RUMUNIJE

(Predstavke br. 10865/09, 45886/07 i 32431/08)

PRESUDA
[Izvodi]

STRASBOURG

17. septembra 2014. godine

Ova presuda je konačna, ali može biti predmet redakcijskih izmjena.

U predmetu Mocanu i ostali protiv Rumunije,

Evropski sud za ljudska prava, zasjedajući u Velikom vijeću u sljedećem sastavu:

Dean Spielmann, *predsjednik*,
Guido Raimondi,
Mark Villiger,
Isabelle Berro-Lefèvre,
Peer Lorenzen,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Ledi Bianku,
Nona Tsotsoria,
Ann Power-Forde,
Işıl Karakaş,
Nebojša Vučinić,
Paulo Pinto de Albuquerque,
Paul Lemmens,
Aleš Pejchal,
Johannes Silvis,
Krzysztof Wojtyczek, *sudije*,
Florin Stretanu, *ad hoc sudija*,

i Johan Callewaert, *zamjenik registrara Velikog vijeća*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost, koje je održano 2. oktobra 2013. godine i 25. juna 2014. godine,

donosi sljedeću presudu, koja je usvojena posljednjeg navedenog dana:

POSTUPAK

1. Postupak u ovom predmetu je pokrenut trima predstavkama koje su Sudu podnijela tri rumunska državljani, gđa Anca Mocanu (broj 10865/09), gosp. Marin Stoica (broj 32431/08) i gosp. Teodor Mărieş, te Asocijacija "21. decembar 1989", pravno lice registrirano na osnovu rumunskog prava sa sjedištem u Bukureštu (broj 45886/07) (podnositelji predstavki) protiv Rumunije na osnovu člana 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (Konvencija) 28. januara 2009. godine, 25. juna 2008. godine i 13. jula 2007. godine.

2. Gđu Ancu Mocanu, gosp. Teodora Mărieşa i asocijaciju-podnositeljicu predstavke su pred Sudom zastupali gosp. A. Popescu, gđa I. Sfirăială i gosp. I. Matei, advokati iz Bukurešta. Gđi Ancu Mocanu je dodijeljena pravna pomoć. Gosp. Marina Stoicu, kojem je također dodijeljena pravna pomoć, je zastupala gđa D. Nacea, advokat iz Bukurešta, do 8. decembra 2009. godine, a gđa D.O. Hatneanu, advokat iz Bukurešta, od 22. januara 2013. godine. Rumunsku vladu (Vlada) su zastupali njeni

zastupnici, prvo gosp. R. H. Radu, potom gđa I. Cambrea i konačno gđa C. Brumar iz Ministarstva vanjskih poslova.

3. U svojim predstavkama, podnositelji predstavki su pojedinačno naveli da su bili žrtve nasilnih represivnih mjera protiv antivladnih demonstracija koje su bile organizirane u Bukureštu u junu 1990. godine, te su naveli da nikakva djelotvorna istraga o tim događajima nije vođena. Pozivajući se na iste događaje, asocijacija-podnositeljica predstavke se žalila na dužinu krivičnog postupka kojem se pridružila u svojstvu građanske stranke.

4. Predstavke su dodijeljene Trećem odjeljenju Suda (pravilo 52. stav 1. Pravila Suda). Dana 3. februara 2009. godine, Vijeće je odlučilo da spoji predstavke br. 45886/07 i 32431/08 i da ih saopći Vladi. Dana 15. marta 2011. godine, Vijeće je odlučilo da saopći Vladi predstavku broj 10865/09.

5. Nakon povlačenja gosp. Corneliua Bîrsana, sudije izabranog u ime Rumunije, koji je tada bio na funkciji, Vlada je imenovala gosp. Florina Streteanu da zasjeda u svojstvu *ad hoc* sudije (član 26. stav 4. Konvencije i pravilo 29. stav 1. Pravila Suda).

6. Dana 13. novembra 2012. godine, Vijeće Trećeg odjeljenja u sastavu sljedećih sudija: Josep Casadevall, Egbert Myjer, Alvina Gyulumyan, Ján Šikuta, Ineta Ziemele, Luis López Guerra i Florin Streteanu, *ad hoc* sudija, i Santiago Quesada, registrar tog odjeljenja, je odlučilo da spoji tri predstavke, te ih je proglasilo dopustivim u pogledu žalbenih navoda na osnovu člana 2. Konvencije u vezi s gđom Ancom Mocanu, člana 3. Konvencije u vezi s gosp. Marinom Stoicom i člana 6. stav 1. Konvencije u vezi s asocijacijom-podnositeljicom predstavke, a ostatak predstavke je proglasilo nedopustivim. Predstavka broj 45886/07 je proglašena nedopustivom u pogledu gosp. Teodora Mărieşa. Vijeće je jednoglasno zaključilo da je proceduralni aspekt člana 2. Konvencije prekršen u pogledu gđe Ance Mocanu i da je član 6. stav 1. Konvencije prekršen u pogledu asocijacije-podnositeljice predstavke, te je odlučilo da nema potrebe da odvojeno ispituje žalbeni navod u vezi sa članom 34. Konvencije. Vijeće je također odlučilo, sa pet glasova naspram dva glasa, da proceduralni aspekt člana 3. Konvencije nije prekršen u pogledu gosp. Marina Stoice.

7. Dana 12. februara 2013. godine, gosp. Marin Stoica je tražio da se predmet proslijedi Velikom vijeću u skladu sa članom 43. Konvencije i pravilom 73. Dana 29. aprila 2013. godine, panel Velikog vijeća je usvojio taj zahtjev.

8. Sastav Velikog vijeća je određen u skladu s odredbama člana 26. st. 4. i 5. Konvencije i pravilom 24.

9. Gosp. Marin Stoica, asocijacija-podnositeljica predstavke i Vlada su dostavili zapažanja u pismenoj formi (pravilo 59. stav 1). Pored toga, zapažanja je dostavila međunarodna nevladina organizacija Redress, koja je dobila odobrenje od predsjednika da učestvuje u postupku u svojstvu trećeg lica-umješaka u pismenoj formi (član 36. stav 2. Konvencije i pravilo 44. stav 3. Pravila Suda).

10. Javna rasprava je održana u Palati ljudskih prava u Strasbourgu 2. oktobra 2013. godine (pravilo 59. stav 3).

Pred Sudom su se pojavili:

(a) *u ime Vlade:*

Gđa C. BRUMAR,

Gđa G. MUNTEANU,

*zastupnica,
pravni zastupnici;*

(b) *u ime podnositelja predstavki:*

Gđa D.O. HATNEANU, advokat,

Gosp. A. POPESCU, advokat,

Gđa I. SFÎRĂIALĂ, advokat,

Gosp. T. MĂRIEȘ,

Gosp. M. STOICA

*pravni zastupnici,
predsjednik asocijacije-podnositeljice predstavke,
podnositelj predstavke.*

Sud je prvo saslušao gđu Hatneanu i gđu Sfirăială, potom gđu Brumar i gđu Munteanu, te konačno gosp. Popescua i gosp. Mărieșa, te njihove odgovore na pitanja sudija.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

11. Gđa Anca Mocanu i gosp. Marin Stoica su rođeni 1970. godine i 1948. godine. Žive u Bukureštu.

12. Asocijacija “21. decembar 1989” (*Asociația “21 Decembrie 1989”*) je osnovana 9. februara 1990. godine. Njeno sjedište je u Bukureštu.

13. Asocijacija-podnositeljica predstavke u osnovi okuplja osobe koje su bile povrijeđene za vrijeme nasilnog suzbijanja antitotalitarnih demonstracija koje su se desile u Rumuniji u decembru 1989. godine te srodničke osobe koje su poginule za vrijeme tih događaja. Ona čini dio grupa koje su podržavale antivladine demonstracije koje su održane u Bukureštu između aprila i juna 1990. godine, na kojima su demonstranti zahtijevali, *inter alia*, da se identificiraju odgovorni za nasilje koje je počinjeno u decembru 1989. godine.

A. Događaji koji su se desili od 13. do 15. juna 1990. godine

1. Pregled glavnih događaja

14. Glavne činjenice u vezi s represivnim mjerama protiv antivladinih demonstracija koje su održane od 13. do 15. juna 1990. godine su opisane u

odlukama od 16. septembra 1998. godine (vidi, st. 99-110 dole) i 17. juna 2009. godine (vidi, st. 152-163 dole) koje je donio Ured tužitelja pri Vrhovnom sudu pravde (koji je postao Visoki sud kasacije i pravde 2003. godine) i odlukama o upućivanju na suđenje (*rechizitoriu*) koje je donio isti Ured tužiteljstva 18. maja 2000. godine i 27. jula 2007. godine.

15. Dana 13. juna 1990. godine, intervencija sigurnosnih snaga protiv demonstranata koji su zauzeli Trg Univerziteta i ostale kvartove glavnog grada je rezultirala smrću više civila, uključujući supruga gđe Ance Mocanu, gosp. Velicua-Valentina Mocanu, koji je ubijen hicem ispaljenim iz sjedišta Ministarstva unutrašnjih poslova.

16. Uveče 13. juna 1990. godine, uniformirani policajci i muškarci u civilu su uhapsili i zlostavljali gosp. Marina Stoicu i neke druge osobe, od kojih su neke, ali ne sve, bile demonstranti, u području oko zgrade državne televizije i u podrumu te zgrade.

17. Dana 14. juna 1990. godine, na hiljade rudara je dovezeno konvojima u Bukurešt, uglavnom iz rudarske regije Valea Jiului, kako bi učestvovali u poduzimanju represivnih mjera protiv demonstranata.

18. Dana 14. juna 1990. godine u 6h30, Predsjednik Rumunije se obratio rudarima koji su došli na trg ispred zgrade vlade, pozivajući ih da idu na Trg Univerziteta, zauzmu ga i brane protiv demonstranata; oni su to potom i učinili.

19. Rezultat nasilja koje se desilo 13. i 14. juna 1990. godine je bio više od hiljadu žrtava, čija imena se nalaze na spisku koji se nalazi u prilogu odluke koju je donijelo Vojno odjeljenje Ureda tužiteljstva pri Visokom sudu kasacije i pravde 29. aprila 2008. godine.

20. Sjedišta nekoliko političkih stranaka i ostalih institucija, uključujući sjedište asocijacije-podnositeljice predstavke, su bila napadnuta i opljačkana. Nakon toga, asocijacija-podnositeljica predstavke se pridružila krivičnom postupku u svojstvu građanske stranke.

21. Krivični postupak koji se odnosi na ubistvo gosp. Velicua-Valentina Mocanu iz vaterenog oružja je još uvijek u toku. Istraga o navodnom zlostavljanju gosp. Marina Stoica, koja je pokrenuta 13. juna 1990. godine, je okončana odlukom o nepostojanju osnova za pokretanje krivičnog postupka od 17. juna 2009. godine, koja je potom potvrđena presudom Visokog suda kasacije i pravde 9. marta 2011. godine.

22. Činjenice koje je predočio Ured tužiteljstva pri Visokom sudu kasacije i pravde u svojim odlukama od 16. septembra 1998. godine i 17. juna 2009. godine i odlukama o upućivanju na suđenje od 18. maja 2000. godine i 27. jula 2007. godine se mogu sažeti kako slijedi.

2. Demonstracije održane u prvim mjesecima 1990. godine

23. Trg Univerziteta u Bukureštu se smatrao simbolom borbe protiv totalitarnog režima Nicolaea Ceaușescua zbog velikog broja osoba koje su tamo poginule ili koje su bile ranjene usljed oružanih represivnih mjera koje

je poduzeo režim 21. decembra 1989. godine. Dakle, na tom trgu je nekoliko asocijacija – uključujući asocijaciju-podnositeljicu predstavke – pozvalo svoje članove da učestvuju na protestima u prvim mjesecima 1990. godine.

24. Dakle, prve demonstracije protiv privremene vlade koja je formirana nakon pada Ceaușescuovog režima su održane na Trgu Univerziteta u Bukureštu 12. i 24. januara 1990. godine, kao što je naznačeno u odluci koju je donio Ured tužiteljstva pri Visokom sudu kasacije i pravde 17. juna 2009. godine. U toj odluci je također naznačeno da je Nacionalni front spasa (*Frontul Salvării Naționale*) (FSN) organizirao kontrademonstracije 29. januara 1990. godine. Tom prilikom, rudari iz regija rudnika uglja, Valea Jiului, Maramureș te oslaih područja su došli u Bukurešt. Sjedište Nacionalne liberalne stranke je bilo uništeno u tom momentu.

25. Od 25. februara 1990. godine, demonstracije su se održavale svake nedjelje. Prema odluci o upućivanju na suđenje od 27. jula 2007. godine, njihov cilj je bio da se javno osudi nedemokratski stav nosilaca vlasti, koji su bili optuženi za “izdaju ideala revolucije”, te da se upozori stanovništvo na opasnost od novog dikatorskog režima.

26. Nakon toga je pokrenuta izborna kampanja za parlamentarne izbore i izbore za Predsjednika Republike koji su bili predviđeni za 20. maj 1990. godine.

27. U tom kontekstu su počele nedozvoljene “maratonske demonstracije” (*manifestații maraton*) 22. aprila 1990. godine na Trgu Univerziteta na inicijativu Lige studenata i ostalih asocijacija, uključujući asocijaciju-podnositeljicu predstavke. Te demonstracije su trajale pedeset dva dana, za vrijeme kojih su studenti zauzeli Trg Univerziteta. U odlukama od 16. septembra 1998. godine i 17. juna 2009. godine je naznačeno da demonstranti, koji su se okupili u velikom broju, nisu bili nasilni i da su u osnovi zahtijevali da osobe koje su bile na vlasti za vrijeme totalitarnog režima budu isključene iz političkog života. Oni su također zahtijevali politički neovisnu televiziju.

28. Oni su dalje zahtijevali identificiranje onih koji su odgovorni za oružane represivne mjere poduzete u decembru 1989. godine te ostavku državnih lidera (naročito ministra unutrašnjih poslova) kojeg su smatrali odgovornim za suzbijanje antikomunističkih demonstracija u decembru 1989. godine.

29. Dana 22. aprila 1990. godine, policija je uhapsila četrnaest demonstranata uz obrazloženje da demonstracije nisu bile dozvoljene. Suočena s reakcijom građana, koji su se pridružili demonstrantima na Trgu Univerziteta, policija je oslobodila uhapšene demonstrante. Vlasti nisu ponovo koristile silu narednih dana, premda Gradsko vijeće Bukurešta tada još uvijek nije dalo dozvolu za okupljanje.

30. Pregovori između demonstranata i privremene vlade su rezultirali zastojem.

31. Dana 20. maja 1990. godine, održani su parlamentarni i predsjednički izbori. FSN i njegov lider, koji se kandidirao za Predsjednika, su odnijeli pobjedu na izborima.

32. Nakon tih izbora, protesti su nastavljeni na Trgu Univerziteta. Od otprilike 260 osoba koje su i dalje bile pristune, 118 je otpočelo štrajk glađu.

3. Sastanak izvršne vlasti održan 11. juna 1990. godine

33. Uveče 11. juna 1990. godine, novoizabrani Predsjednik Rumunije i njegov premijer su sazvali sastanak vlade, na kojem su prisustvovali ministar unutrašnjih poslova i njegov zamjenik, ministar odbrane, direktor Obavještajne službe Rumunije (*Serviciul Român de Informații*) (SRI), prvi zamjenik predsjednika stranke na vlasti (FSN) i državni tužitelj Rumunije. To je ustanovljeno u odlukama Ureda tužiteljstva od 16. septembra 1998. godine i 17. juna 2009. godine

34. Na tom sastanku je odlučeno da će mjere uklanjanja demonstranata s Trga Univerziteta biti poduzete 13. juna 1990. godine. Osim toga, predloženo je da državnim organima, tj. policiji i vojsci, pomogne nekih 5000 mobiliziranih civila. Provođenje te mjere je povjerenjeno prvom zamjeniku predsjednika FSN-a. Dvojica članova upravnog odbora te stranke su se protivili toj mjeri, ali bezuspješno. Prema odluci od 17. juna 2009. godine, premijer je odobrio akcioni plan koji je donio general C.

35. Isto veče, Ured državnog tužitelja (*Procuratura Generală*) je dao saopćenje na državnoj televiziji u kojem je pozvao vladu da poduzme mjere kako bi omogućila ponovno uspostavljanje saobraćaja vozila na Trgu Univerziteta.

36. Na sastanku koji je održan isto veče uz učešće ministra unutrašnjih poslova, direktora SRI-ja i šefa policije, general D.C. je predočio plan prema kojem bi policija i žandarmerija, u saradnji s civilnim snagama, obavile evakuaciju s Trga Univerziteta. Prema tom planu, akcija je trebala "početi 13. juna 1990 godine u 4h00 formiranjem kordona policije oko trga, hapšenjem demonstranata i ponovnim uspostavljenjem javnog reda".

4. Odvijanje događaja koji su se desili 13. juna 1990. godine

37. Dana 13. juna 1990. godine, oko 4h30, pripadnici policije i žandarmerije su brutalno napali demonstrante na Trgu Univerziteta. Uhapšeni demonstranti su odvezeni i zatvoreni u gradsku policijsku stanicu Bukurešta. Među 263 uhapšene osobe (ili 262 prema odluci o upućivanju na suđenje od 18. maja 2000. godine) su se nalazili studenti Arhitektonskog instituta, koji su se nalazili u prostorijama svoje ustanove na Trgu Univerziteta i koji nisu učestvovali u demonstracijama. U odluci od 17. juna 2009. godine je naznačeno da su 263 osobe, koje su bile uhapšene, potom smještene u ćelije policije, odvedene u kasarnu Măgurele.

38. Operacija policije je rezultirala protestima velikog broja ljudi koji su zahtijevali oslobađanje uhapšenih demonstranata. Prema odluci od 16. septembra 1998. godine, te osobe su nasrnule na sigurnosne snage, bacajući projekte i paleći vozila. Prema odluci o upućivanju na suđenje od 18. maja 2000. godine, to je bilo djelo nekoliko agresivnih pojedinaca infiltriranih u grupe mirnih demonstranata.

39. Oko 10h00, radnici iz tvornica IMGB u Bukureštu su se masovno uputili preme Trgu Univerziteta da bi pomogli policiji da uhapsi demonstrante. Prema odluci od 16. septembra 1998. godine, oni su djelovali na haotičan i brutalan način, udarajući naslijepo te ne praveći nikakvu razliku između demonstranata i običnih prolaznika.

40. Dana 13. juna 1990. godine, poslije podne, demonstracije su se intenzivirale oko zgrade televizije, Trga Univerziteta, Ministarstva unutrašnjih poslova i stanice gradske policije, na svim lokacijama na kojima su uhapšeni demonstranti, prema demonstrantima, mogli biti zatvoreni.

41. Nakon tih incidenata, intervenirala je vojska te je nekoliko blinidiranih vozila poslano prema sjedištu Ministarstva unutrašnjih poslova.

42. Prema jednom izvještaju Ministarstva unutrašnjih poslova, na koji se pozvala Vlada u svojim zapažanjima, oko 18h00, između 4000 i 5000 demonstranata je okružilo sjedište Ministarstva unutrašnjih poslova; po naređenju generala A.G. i C.M., vojnici postavljeni unutar ministarstva su pucali po plafonu ulaznog hola da bi rastjerali demonstrante.

43. Tri osobe su ubijene hicima ispaljenim u Ministarstvu unutrašnjih poslova.

44. Pod tim okolnostima, oko 18h00, nalazeći se nekoliko metara od jednih vrata ministarstva, ubijen je suprug prve podnositeljice predstavke metkom koji se odbio te ga pogodio u potiljak. Ti događaji su opisani detaljno u odlukama, od 18. maja 2000. godine i 27. jula 2007. godine, o upućivanju na suđenje tadašnjeg ministra unutrašnjih poslova, jednog generala i trojice pukovnika. Prema prvoj odluci o upućivanju na suđenje, suprug podnositeljice predstavke i druge žrtve, koje su se vraćale s posla taj dan, su bile nenaoružane te nisu prethodno učestvovala na maratonskim demonstracijama na Trgu Univerziteta. Kao puki posmatrači događaja, oni su ubijeni mecima koji su se odbili.

45. Sigurnosne snage su pucale i ubile četiri osobe u jednom drugom kvartu Bukurešta. Jedna druga osoba je umrla ubrzo nakon što je izbodena u području oko televizije.

46. Dana 13. juna 1990. godine, nijedan vojnik nije podvrgnut nasilju demonstranata, što proizilazi iz odluke o upućivanju na suđenje od 27. jula 2007. godine. Prema tom dokumentu, vojska je ispalila 1466 metka iz sjedišta Ministarstva unutrašnjih poslova tog dana.

47. Osim toga, policajci i civili su pretukli i pritvorili druge osobe, uključujući gosp. Marina Stoica, u sjedištu državne televizije u okolnostima koje su opisane dole.

48. Sjedište državne televizije su u to vrijeme čuvala 82 vojnika sa 14 blindiranih vozila, koji su potom dobili pojačanje ostalih oružanih snaga, od kojih su najmnogobrojnije imale 156 vojnika (koji su došli u 19h00), odreda padobranaca (koji su došli u 19h30), 646 vojnika (koji su došli u 20h00), 118 padobranaca (koji su došli u 21h00) i 360 vojnika sa 13 drugih blindiranih vozila (koji su došli u 23h00).

49. Oko 1h00, demonstranti su otjerani iz sjedišta televizije nakon te masovne intervencije.

5. Okolnosti u vezi s gosp. Marinom Stoicom

50. Dana 13. juna 1990. godine, u kasno poslijepodne, dok je išao prema svom radnom mjestu ulicom blizu sjedišta državne televizije, podnositelja predstavke je uhapsila grupa naoružanih osoba na brutalan način te ga silom odvela u zgradu televizije. U prisustvu policajaca i vojnika koji su se nalazili tamo, civili su ga udarali te vezali, potom odveli u podrum zgrade. Potom je odveden u jedan televizijski studio gdje se nalazilo više desetina osoba. Oni su tu snimljeni u prisustvu tadašnjeg direktora državne televizije. Snimci su objavljeni u noći između 13. i 14. juna 1990. godine uz komentar koji je dotične osobe predstavio kao agente stranih tajnih službi koji su prijetili da će uništiti prostorije televizije i opremu.

51. U toku iste noći, podnositelj predstavke je pretučen, udaran u glavu tupim predmetima te su mu prijetili vatrenim oružjem dok nije izgubio svijest.

52. On se probudio oko 4h30 u bolnici Floreasca u Bukureštu. Prema izvještaju vještaka sudske medicine od 18. oktobra 2002. godine, u medicinskom uvjerenju koje je izdala služba za hitne hirurške intervencije bolnice je naznačeno da je podnositelj predstavke primljen 14. juna 1990. godine oko 4h30, te da mu je dijagnosticirana torako-abdominalna kontuzija na lijevoj strani, ogrebotine na lijevoj strani toraksa izazvane napadom te kranio-cerebralne povrede.

53. Oko 6h30, bojeći se da će ponovo biti zlostavljan, on je pobjegao iz bolnice, koja je bila okružena policajcima.

54. Identifikacioni dokumenti su mu bili oduzeti u noći između 13. i 14. juna 1990. godine. Tri mjeseca kasnije je pozvan da dođe po dokumente u Direkciju za krivične istrage Generalne inspekcije policije. U međuvremenu je ostao zatvoren kući iz straha da će biti ponovo uhapšen, mučen i zatvoren.

6. Dolazak rudara u Bukurešt

55. Prema odluci od 16. septembra 1998. godine, svjedok M. I., inženjer koji je u relevantno vrijeme bio šef jednog odjela Agencije u Krajovi Nacionalne željezničke kompanije (*Regionala CFR Craiova*), je izjavio da je uveče 13. juna 1990. godine, direktor te agencije naredio da se otkažu

redovne linije vozova te da se četiri konvoja vozova, tj. ukupno 57 vagona, stave na raspolaganje rudarima na stanici Petrošani, u središtu rudarske regije Valea Jiului.

56. M. I. je dodao da mu se činilo da je nalog bio nezakonit te da je pokušao da spriječi transport rudara prema Bukureštu prekidom napajanja strujom željezničke linije na naznačenom putu. On je izjavio da je direktor Agencije u Krajovi Nacionalne željezničke kompanije, suočen s neposlušom, naložio njegovu zamjenu te da je ponovo uspostavio funkcioniranje željezničke linije oko 21h00. Nakon toga, M. I. je bio smijenjen te izveden pred organe tužiteljstva.

57. Prema odluci od 10. marta 2009. godine koju je donio Ured tužiteljstva pri Visokom sudu kasacije i pravde, dana 14. juna 1990. godine, jedanaest vozova – ukupno 120 vagona – koji su transportirali radnike, naročito rudare, je upućeno prema Bukureštu iz više industrijskih regija zemlje. Prvi je stigao u Bukurešt u 3h45, a posljednji u 19h08.

58. U odluci od 16. septembra 1998. godine je naznačeno da su rudari bili informirani da moraju pomoći policiji da ponovo uspostavi javni red u Bukureštu i da su bili naoružani sjekirama, lancima, štapovima i metalnim kablovima.

59. U odluci od 10. marta 2009. godine je naznačeno da su rudare mobilizirali vođe njihovog sindikata. Prilikom saslušanja u svojstvu svjedoka, predsjednik Federacije sindikata rudara, koji je postao gradonačelnik grada Lupeni, je izjavio da je pet vozova s rudarima stiglo na stanicu u Bukureštu 14. juna 1990. godine oko 1h00, da je rudare dočekao zamjenik ministra za rudarstvo i generalni direktor tog ministarstva te da su ih ta dva visoka vladina zvaničnika odvela na Trg Univerziteta.

7. Odvijanje događaja koji su se desili 14. juna 1990. godine

60. Ujutro 14. juna 1990. godine, grupe rudara su se prvo zaustavile na Trgu Viktorija (*Piața Victoriei*), gdje se nalazilo sjedište vlade.

61. Oko 6h30, šef države se obratio rudarima koji su se okupili ispred zgrade vlade, pozivajući ih da sarađuju sa sigurnosnim snagama i da ponovo uspostave red na Trgu Univerziteta i na ostalim područjima na kojima je došlo do incidenata. U svom obraćanju, koji je u potpunosti prenešen u odluku od 17. juna 2009. godine, on ih je nagovarao da se upute prema Trgu Univerziteta te da ga zauzmu, informirajući ih da će se suočiti s “otvorenim fašističkim elementima koji su se odali djelima vandalizma” izazvavši požar u sjedištima Ministarstva unutrašnjih poslova i policije te “nagrnivši na zgradu policije”.

62. Odmah nakon toga, “neidentificirana lica” su odvela grupe rudara u sjedište opozicionih stranaka i asocijacija koje su imale neprijateljsku reputaciju za vlasti.

63. Rudari su bili okruženi snagama Ministarstva unutrašnjih poslova, sa kojima su formirali “mješovite timove” te su krenuli u potragu za demonstrantima. U odluci od 17. juna 2009. godine je naznačeno da su se “krajnje okrutna djela [desila] tom prilikom uz nasilje koje je korišteno neselektivno protiv demonstranata te stanovnika Bukurešta koji nisu imali nikakve veze s demonstracijama”. U odluci od 10. marta 2009. godine je naznačeno da su rudari napali i domove osoba koje su pripadale romskoj populaciji. Prema toj odluci, rudari su imali “kriterij selekcije” u svrhu identificiranja onih osoba koje su, prema njihovom mišljenju, bile osumnjičene za učestvovanje u demonstracijama na Trgu Univerziteta, napadajući “prema generalnom pravilu, Rome, studente, intelektualce, novinare te svakoga ko nije priznavao njihov legitimitet”.

64. Grupe rudara te ostale osobe koje su ih pratile su opustošile sjedišta Nacionalne seljačke stranke (*Partidul Național Țărănesc Creștin și Democrat*) i Nacionalne liberalne stranke, te sjedišta ostalih pravnih lica kao što su Asocijacija bivših političkih zatvorenika (*Asociația Foștilor Deținuți Politici*), Liga za zaštitu ljudskih prava (*Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului*) i Asocijacija “21. decembar 1989” (asocijacija-podnositeljica predstavke).

65. Prema odluci od 16. septembra 1998. godine, ni jedna osoba koja se nalazila u sjedištu političkih stranaka i asocijacija nije bila pošteđena. Svi su bili napadnuti i svima je oduzeta imovina. Mnogi su bili uhvaćeni te predani policiji – koja se tamo nalazila “tobože slučajno” – te pritvoreni na način koji je u potpunosti bio nezakonit.

66. Ostale grupe rudara su otišle do Trga Univerziteta. Po dolasku su provalile u prostorije Univerziteta i Arhitektonskog instituta koji se nalazio na Trgu Univerziteta. Oni su napali osoblje i studente koje su tamo zatekli te ih podvrgli nasilju i ponižavajućim djelima. Rudari su uhvatili sve osobe koje su se nalazile na tim mjestima te su ih predali policiji i žandarima. Pripadnici snaga za provođenje zakona su odveli uhapšene osobe u policijske stanice ili vojne kasarne Băneasa i Măgurele.

67. Rudari su se potom uputili prema ulicama oko Trga Univerziteta te nastavili svoje djelovanje tamo.

68. Prema odluci od 17. juna 2009. godine, 1021 osoba – uključujući 63 osobe koje su bile maloljetne – su uhapšene u takvim okolnostima. Od tog broja, 182 osobe su pritvorene, 88 je bilo predmet administrativnih sankcija, a 706 osoba je pušteno “nakon provjere”.

69. U odluci od 16. septembra 1998. godine je naznačeno da su “rudari [okončali] svoje aktivnosti u vezi s provođenjem zakona 15. juna 1990. godine, nakon što im se Predsjednik Rumunije javno zahvalio za ono što su učinili u glavnom gradu te im dozvolio da se vrate na posao”.

70. U toj odluci je također naznačeno da su neke od osoba koje su bile pretučene i zatvorene, bili nezakonito pritvorene više dana te da je njih nekoliko bilo pušteno na slobodu 19. i 20. juna 1990. godine.

71. Ostale osobe koje je zatvorila policija su bile pritvorene u skladu s odlukom tužitelja zbog narušavanja javnog reda i mira; među njima se nalazio i aktuelni predsjednik asocijacije-podnositeljice predstavke, koji je potom oslobođen svih optužbi koje su mu stavljene na teret.

72. U odluci od 17. juna 2009. godine je naznačeno da su rudari djelovali usko saradjujući sa sigurnosnim snagama te u skladu s uputama državnih lidera. Njeni relevantni dijelovi glase:

“Dana 14. i 15. juna 1990. godine, rudari, u grupama koje su koordinirali civili djelujući u ime i uz saglasnost državnih lidera (*în numele și cu acordul conducerii de stat*), su počinili djela uz punu saradnju državnih snaga za provođenje zakona (*deplină cooperare*) te uzrokovali ne samo tjelesne povrede osobama koje su uhapšene radi provjere nego i znatnu štetu prostorijama Univerziteta u Bukureštu, Arhitektonskog instituta, nekoliko političkih stanaka i građanskih asocijacija te domovima zvaničnika takozvanih “istorijskih” stranaka (...).

Istrage koje su vodili vojni tužitelji nisu omogućile identificiranje osoba u civilu koje su se infiltrirale među grupe rudara; žrtve koje su bile ispitane su razlikovale rudare od ostalih napadača tako što su prvi opisani kao “prljavi rudari”, a drugi kao “čisti rudare”.

8. *Okolnosti u vezi s asocijacijom-podnositeljicom predstavke*

73. Dana 13. juna 1990. godine, asocijacija-podnositeljica predstavke je javno osudila nasilnu intervenciju koja se desila istog dana.

74. Oko 23h00, čelnici asocijacije su odlučili da provedu noć u svom sjedištu iz sigurnosnih razloga. Njih sedmero je ostalo tamo cijelu noć.

75. Dana 14. juna 1990. godine u 7h00, grupa rudara je nasilno ušla u prostorije asocijacije-podnositeljice predstavke nakon što je slomila staklo jednog prozora. Oni nisu bili nasilni prvih nekoliko minuta, nego rezervirani. Ubrzo nakon toga, jedna neidentificirana osoba u civilu, koja nije bila rudar, je stigla na lice mjesta i počela da udara jednog od članova asocijacije. Rudari su učinili isto tako što su brutalno napali sedmoricu članova asocijacije, koje su potom uhapsile sigurnosne snage.

76. Tog dana, kompletna imovina i dokumenti asocijacije su bili konfiskovani, protivno zakonskim formalnostima, pod kontrolom trupa Ministarstva odbrane.

77. Dana 22. juna 1990. godine, čelnicima asocijacije je omogućeno da se vrate u prostorije asocijacije uz pratnju policije.

9. *Nastavak događaja koji su se desili od 13. do 15. juna 1990. godine*

78. Iz navedenih odluka Ureda tužiteljstva proizilazi da je 958 rudara, umjesto da se odmah vrate svojim kućama, ostalo u Bukureštu, “spremni da interveniraju ako protesti ponovo počnu”, računajući naročito na predstojeću zakletvu koju je novoizabrani Predsjednika trebao polagati narednih dana. Od 16. do 19. juna 1990. godine, ti rudari su bili smješteni u vojnim kasarnama u Bukureštu, gdje su dobili vojne uniforme.

79. U odluci od 16. septembra 1998. godine je naznačeno da istraga nije omogućila da se identificiraju oni koji su naložili da se rudarima obezbijedi smještaj i oprema, ali je precizirano da je “takva mjera mogla biti poduzeta barem na nivou Ministarstva odbrane”.

80. Prema saopćenju za štampu Ministarstva zdravlja od 15. juna 1990. godine koje je citirano u odluci od 17. juna 2009. godine, 467 osoba je stiglo u bolnicu u periodu između 13. juna i 15. juna 1990. godine u 6h00 nakon počinjenog nasilja; 112 osoba je zadržano u bolnici, a zabilježeno je 5 smrtnih slučajeva.

81. Prema istoj odluci od 17. juna 2009. godine, policajci, rudari te, kasnije, vojni regruti zaduženi za nadgledanje rudara su koristili nesrazmjernu silu protiv 574 demonstranta i ostalih osoba – uključujući djecu, starije osobe i slabovidne osobe – koje su bile uhapšene i zatvorene u u vojnim barakama Măgurele. U odluci je naznačeno da su osobe pritvorene u tim prostorijama bile podvrgavane nasilju i zlostavljanju koje je po prirodi bilo “psihičko, fizičko i seksualno”, te da su bile zatvorene u neadekvatnim uvjetima i da su primile medicinsku skrb koje je bila zakašnjela i neadekvatna.

B. Krivična istraga

82. Nasilje koje se desilo u junu 1990. godine, u toku kojeg je suprug podnositeljice predstavke Ance Mocanu ubijen, a gosp. Marin Stoica navodno zlostavljan, i koje je rezultiralo pljačkanjem i devastiranjem sjedišta asocijacije-podnositeljice predstavke, je dovelo do pokretanja istrage. Istraga je na početku bila podijeljena na nekoliko stotina različitih dosjea.

83. Dana 29. maja 2009. godine, Vojno odjeljenje Ureda tužiteljstva pri Visokom sudu kasacije i pravde je uputilo dopis zastupniku Vlade, u kojem su činjenice rezimirane kako slijedi: “U toku perioda od 1990. godine do 1997. godine, na stotine žalbi zbog krađa, uništavanja, oružanih pljački, napada na tjelesni integritet, nezakonitog lišavanja slobode te drugih krivičnih djela počinjenih u kontekstu djela nasilja koje su počinili rudari u Bukureštu 14. i 15. juna 1990. godine, je registrirano u Uredu tužiteljstva pri Okružnom sudu u Bukureštu i oblasnim tužiteljstvima. Budući da se u većini tih slučajeva pokazalo da je nemoguće identificirati počinitelje, donesena je odluka o nepokretanju krivičnog postupka.”

84. Nikakva odluka o obustavi postupka nije saopćena ni gđi Anci Mocanu ni asocijaciji-podnositeljici predstavke, koja se pridružila postupku u svojstvu građanske stranke.

85. Ti dosjei su potom spojeni te je opseg istrage proširen od 1997. godine pa nadalje, budući da su događaji drugačije okvalificirani jer su implicirali otežanu krivičnu odgovornost. Visoki vojni oficiri i državni zvaničnici su optuživani jedan za drugim te je kompletna istraga

prosljeđena Vojnom odjeljenju Ureda tužitelja pri Vrhovnom sudu pravde (*Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție - Secția Parchetelor Militare*) pod brojem 160/P/1997.

86. Između 22. oktobra 1997. godine i 27. oktobra 1999. godine, 183 prethodno otvorena dosjea su pridružena predmetu broj 160/P/1997, od kojih je 46 bilo pridruženo 22. oktobra 1997. godine, 90 je pridruženo 16. septembra 1998. godine, a 69 je pridruženo 22. oktobra 1999. godine.

87. Dana 26. juna 2000. godine, vojnom odjeljenju istog ureda tužitelja je upućeno 748 predmeta koji su se odnosili na događaje koji su se desili od 13. do 15. juna 1990. godine i koji su bili uglavnom u vezi s nezakonitim lišavanjem slobode od 13. juna 1990. godine.

88. Odlukom od 17. juna 2009. godine, stanje spisa nakon spajanja svih predmeta je opisano kako slijedi:

“Veliki dio dokumenata, koji su dio 250 svezaka spisa, su fotokopije bez pečata ili nisu ovjerene u smislu da odgovaraju originalu. Dokumenti u svakom od tih svezaka nisu klasificirani prema datumu, predmetu ili drugom kriteriju, nego na neuredan način. Neki od njih nemaju veze s predmetom (na primjer, svezak 150 sadrži spise koji se odnose na nestanke koji su se desili nakon juna 1990. godine.”

89. Dana 16. septembra 1998. godine, predmet broj 160/P/1997 je podijeljen u četiri predmeta te je nastavak istrage povjeren Vojnom odjeljenju Ureda tužitelja pri Vrhovnom sudu pravde.

90. Dana 8. januara 2001. godine, spojena su tri od ta četiri predmeta. Nakon toga datuma, istraga je bila fokusirana na dva glavna predmeta.

91. Prvi se odnosio na optužbe za podstrekavanje ili učestvovanje u kvalificiranom ubojstvu, naročito ono koje je počinjeno nad gosp. Velicuom-Valentinom Mocanuom. Osobe optužene za to krivično djelo su bile tadašnji Predsjednik Rumunije i pet viših vojnih oficira, uključujući ministra unutrašnjih poslova.

92. Prema optužnici od 19. juna 2007. godine te odluci o razdvajanju optužbi koja je donesena kasnije, 19. jula 2007. godine, po naređenju tadašnjeg Predsjednika, uveče 13. juna te u noći između 13. i 14. juna 1990. godine, sigurnosne snage i vojno osoblje su koristili oružje i streljivo protiv demonstranata te su ubili četiri osobe, ranili tri druge osobe i ugrozili živote drugih osoba.

93. Nakon toga, optužbe protiv bivšeg Predsjednika su odvojene od onih koje su se odnosile na ostale optužene, koji su bili visoko pozicionirani vojni oficiri, te je donesena odluka o obustavljanju postupka protiv njega.

94. Dana 2. oktobra 2013. godine, prvi dio istrage je još uvijek bio u toku u odnosu na dva predmetna oficira, dok su trojica ostalih umrla u međuvremenu.

95. Drugi predmet u vezi s događajima koji su se desili u junu 1990. godine, u kojem se pokrenuta istraga u vezi s krivičnom prijavom zbog nasilja koju je pretrpio gosp. Marin Stoica te u vezi s pljačkanjem i devastiranjem prostorija asocijacije-podnositeljice predstavke, se odnosio na

optužbe za djela podstrekavanja ili učestvovanja u djelima usmjerenim protiv države (*subminarea puterii de stat*), sabotaze (*actele de diversiune*), neljudskog postupanja (*tratamentele neomenoase*), propagande u korist rata (*propaganda pentru război*) te genocida u smislu člana 357 (a) do (c) Krivičnog zakona.

96. Osobe optužene za ta djela su bili bivši Predsjednik, nekoliko visokih vojnih oficira i te više desetina civila. Postupci u vezi s tim optužbama su pokrenuti protiv bivšeg Predsjednika 9. septembra 2005. godine, a protiv bivšeg šefa SRI-ja 12. juna 2006. godine.

97. Taj drugi dio istrage je okončan odlukom o nepokretanju postupka koja je usvojena 17. juna 2009. godine. Ta odluka je potvrđena presudom koju je donio Visoki sud kasacije i pravde 9. marta 2011. godine po žalbi gosp. Marina Stoice.

98. Osnovne faze istrage su opisane dole.

1. Odluka usvojena 16. septembra 1998. godine

99. Dana 16. septembra 1998. godine, Vojno odjeljenje Ureda tužitelja pri Vrhovnom sudu pravde je donijelo odluku u predmetu broj 160/P/1997, nakon istrage koja se odnosila na 63 osobe koje su bile žrtve nasilja i nezakonitih hapšenja, uključujući gđu Ancu Mocanu i tri člana asocijacije-podnositeljice predstavke, te samu asocijaciju-podnositeljicu predstavke i jedanaest drugih pravnih lica čije su prostorije bile opljačkane i devastirane za vrijeme događaja koji su se desili od 13. do 15. juna 1990. godine.

100. Tri od 63 žrtve na spisku u tabeli koja se nalazila u odluci od 16. septembra 1998. godine su bile napadnute i lišene slobode u sjedištu državne televizije. U zadnjoj rubrici tabele, u kojoj je bila naznačena faza istrage, je bila napomena “slučaj nije istražen” (*cauza nu este cercetată*) u pogledu te tri osobe.

101. U svojoj odluci, Vojno odjeljenje Ureda tužitelja je istaklo da je postupak u pogledu ostalih prijava u toku pred civilnim tužiteljstvima.

102. Naznačeno je da se odluka odnosi i na “pretpostavljena nezakonita ubistva oko stotinu osoba počinjena za vrijeme događaja koji su se desili od 13. do 15. juna 1990. godine, [čija su tijela] navodno kremirana ili sahranjena u zajedničkim grobnicama na grobljima u selima blizu Bukurešta (naročito Străulești)”.

103. Također je naznačeno da istraga do tog momenta nije omogućila da se identificiraju osobe koje su provele u praksi odluku izvršnog organa da se pozovu civili da uspostave red u Bukureštu. Prema tužiteljstvu, neuspjeh istrage u tom pogledu je rezultat “činjenice da ni jedna od osoba koje su bile na odgovornim položajima u relevantno vrijeme nije [bila] ispitana”, naročito tadašnji Predsjednik Rumunije, premijer i njegov zamjenik, ministar unutrašnjih poslova, šef policije, direktor SRI-ja i ministar odbrane.

104. U svojoj odluci, Vojno odjeljenje je naložilo da se predmet podijeli na četiri odvojena spisa.

105. Fokus prvog od tih spisa je bio nastavak istrage o nezakonitom ubijanju četiri civila iz vatrenog oružja, uključujući supruga prve podnositeljice predstavke.

106. Drugi spis se odnosio na one osobe koje su obnašale funkcije koje su se odnosile na civilnu i vojnu komandu. Vlasti su odlučile da nastave istragu u tom pogledu, naročito u pogledu zloupotrebe vlasti protiv javnog interesa koja je prouzrokovala ozbiljne posljedice, što je djelo kažnjivo prema članu 248. stav 2. Krivičnog zakona, te da istraže uvrštavanje jedne društvene grupe u sigurnosne snage u svrhu borbe protiv drugih društvenih grupa.

107. Treći spis se odnosio na nastavak istrage o mogućem postojanju drugih žrtava koje su ubijene za vrijeme nasilja koje se desilo od 13. do 15. juna 1990. godine (vidi, stav 102. gore).

108. Konačno, smatrajući da je krivični progon zastario, Vojno odjeljenje je odlučilo da obustavi postupak protiv neidentificiranih pripadnika sigurnosnih snaga i grupa rudara u pogledu krivičnih djela oružane pljačke, nezakonitog lišavanja slobode, nasilničkog ponašanja, zloupotrebe istrage, zloupotrebe vlasti protiv privatnih interesa, napada, nanošenja tjelesnih povreda, uništavanja imovine, krađe, provala u domove, nesavjesnog obavljanje dužnosti i silovanja, koja su počinjena između 13. i 15. juna 1990. godine.

109. Taj dio odluke od 16. septembra 1998. godine je ukinut odlukom od 14. oktobra 1998. godine koju je donio šef Vojnog odjeljenja Ureda tužitelja (*Şeful Secţiei Parchetelor Militare*) pri Vrhovnom sudu pravde, koji je naložio nastavak postupka i istrage s ciljem identificiranja svih žrtava, precizirajući u tom pogledu da je ustanovljeno da je broj žrtava daleko veći od onog koji je naznačen u osporenoj odluci.

110. Osim toga, u odluci od 14. oktobra 1999. godine je naznačeno da istražitelji nisu do tada vodili istragu o “poznatom tajnom dogovoru” između Ministarstva unutrašnjih poslova i lidera rudarskih kompanija “s ciljem organiziranja stvarnog aparata nezakonite represije”, budući da je tajni dogovor, prema toj odluci, bio ustanovljen dokazima u spisu.

2. Nastavak istrage protiv visokih vojnih zvaničnika zbog učestvovanja u ubistvu

111. Nakon odluke od 16. septembra 1998. godine, istraga o nezakonitom ubistvu gosp. Velicua-Valentina Mocanua je nastavljena pod brojem 74/P/1998 (vidi, stav 105. gore).

112. Gđa Anca Mocanu i dvoje djece koje je imala sa žrtvom su se pridružili postupku u svojstvu građanske stranke.

113. Dvojica generala – bivši ministar unutrašnjih poslova i njegov zamjenik – i trojica viših oficira su optuženi za nezakonita ubistva počinjena 13. juna 1990. godine, uključujući ubistvo supruga podnositeljice predstavke, 12. 18. i 21. januara i 23. februara 2000. godine.

114. Njih petorica su poslana na suđenje na osnovu odluke (*rechizitoriu*) od 18. maja 2000. godine, uz obrazloženje da su tražili – i, u slučaju dva generala, naredili – otvaranje vatre sa streljivom, što je bilo djelo koje je uzrokovalo smrt četiri osobe te teške ozljede devet osoba.

115. Odlukom od 30. juna 2003. godine, Vrhovni sud pravde je prosljedio predmet Vojnom odjeljenju Ureda tužitelja pri Vrhovnom sudu pravde radi dodatne istrage u svrhu otklanjanja raznih nedostataka, te je ponovo okvalificirao djelo kao učestvovanje u kvalificiranom ubistvu. On je također naložio poduzimanje niza istražnih mjera.

116. Gđa Anca Mocanu, druge građanske stranke i Vojno odjeljenje Ureda tužitelja su uložili žalbe protiv te odluke, žaleći se na pogrešnu primjenu prava. Visoki sud kasacije i pravde je odbio njihove žalbe (bivši Vrhovni sud pravde koji je dobio drugi naziv 2003. godine, vidi, stav 14. gore) presudom od 16. februara 2004. godine.

117. Nakon nastavka istrage, postupak protiv pet optuženika je obustavljen odlukom od 14. oktobra 2005. godine. Budući da je ta odluka ukinuta 10. septembra 2006. godine, postupak je obnovljen.

118. Nakon dodatne istrage koje je vođena u skladu s uputama naznačenim u presudi od 30. juna 2003. godine, Vojno odjeljenje Ureda tužitelja Visokog suda kasacije i pravde je podiglo optužnice protiv bivšeg ministra unutrašnjih poslova, njegovog zamjenika i dvojice viših vojnih oficira odlukom d 27. jula 2007. godine. Ono je obustavilo postupak protiv pet oficira koji su umrli u međuvremenu. Prema odluci o upućivanju na suđenje, “izostanak reakcije javnih vlasti” te izostanak neposredne djelotvorne istrage je ugrozilo samo postojanje demokratije i vladavine prava”.

119. Presudom od 17. decembra 2007. godine, Visoki sud kasacije i pravde je naložio da predmet bude vraćen Vojnom odjeljenju Ureda tužitelja zbog proceduralnih povreda, prije svega zbog toga što krivični progon protiv bivšeg ministra može biti pokrent samo putem posebnog postupka koji iziskuje prethodno ovlaštenje parlamenta.

120. Dana 15. aprila 2008. godine, Vojno odjeljenje Ureda tužitelja pri Visokom sudu kasacije i pravde je uložilo žalbu protiv te odluke zbog pogrešne primjene prava, ali je žalba odbijena 23. juna 2008. godine.

121. Dana 30. aprila 2009. godine, Vojno odjeljenje Ureda tužitelja pri Visokom sudu kasacije i pravde se proglasilo nenadležnim za ispitivanje tog dijela predmeta, prije svega zbog toga što su pripadnici policijskih snaga – uključujući ministra unutrašnjih poslova – postali državni službenici nakon zakonodavne reforme, te vojni sudovi i tužitelji nisu više imali jurisdikciju nad njihovim krivičnim djelima, iako su ta djela počinjena dok su bili vojni oficiri. Prema tome, ono je ustupilo nadležnost jedom od redovnih krivičnih odjeljenja istog Ureda tužitelja, tj. Odjeljenju za krivične postupke i kriminalistiku (*Secția de urmărire penală și criminalistică*).

122. Odlukom od 6. juna 2013. godine, to odjeljenje je obustavilo postupak protiv bivšeg ministra i njegovog zamjenika, koji su umrli 2. novembra 2010. godine i 4. februara 2013. godine.

123. Istom odlukom, isto odjeljenje Ureda tužitelja se proglasilo nenadležnim u pogledu dva posljednja optuženika koja su još ubijek bila živa, pukovnika C.V. i C.D., te je uputilo predmete u vezi s njima tužiteljstvu pri Regionalnom vojnom sudu u Bukureštu.

124. Istraga je još uvijek bila u toku pred tim uredom tužiteljstva 2. oktobra 2013. godine.

3. Optužbe protiv bivšeg Predsjednika Republike u vezi sa smrću surpuga gđe Ance Mocanu

125. Taj dio istrage se odnosi na optužbe protiv bivšeg Predsjednika Republike Rumunije u vezi sa žrtvama koje su ubijene ili ranjene mecima koje je ispalila vojska 13. juna 1990. godine.

126. Bivši Predsjednik Rumunije, koji je bio na vlasti od 1989. godine do 1996. godine i od 2000. godine do 2004. godine, je optužen 19. juna 2007. godine, do kada je vršio dužnost senatora i bio član parlamenta. On je optužen za “namjerno podsticanje vojnika da koriste silu protiv demonstranata na Trgu Univerziteta i ostalim kvartovima glavnog grada, što je djelo koje je uzrokovalo smrt i ranjavanje više osoba vaternim oružjem”. Te činjenice su okvalificirane kao učestvovanje *lato sensu* u kvalificiranom ubistvima, što je djelo kažnjivo članovima 174, 175(e) i 176(b) Krivičnog zakona, u vezi sa članom 31(2) tog zakona.

127. Dana 19. jula 2007. godine, te optužbe su odvojene od predmeta broj 74/P/1998. Istraga je nastavljena pod brojem 107/P/2007.

128. U međuvremenu, 20. juna 2007. godine, Ustavni sud, odlučujući o predmetu koji nije imao veze s ovim predmetom, je donio presudu kojom je odlučio da vojni sudovi nemaju nadležnost da presuđuju ili krivično gone optužene osobe koje su civili. Posljedica toga je bila da se Vojno odjeljenje Ureda tužitelja, odlukom od 20. jula 2007. godine, proglasilo nenadležnim za ispitivanje predmeta broj 107/P/2007, te je ustupilo nadležnost jednom od redovnih krivičnih odjeljenja.

129. Dana 7. decembra 2007. godine, državni tužitelj Rumunije je poništio optužnicu od 19. juna 2007. godine zbog proceduralnih grešaka te je naložio nastavak istrage.

130. Dana 10. oktobra 2008. godine, Odjeljenje za krivične postupke i kriminalistiku Ureda tužitelja pri Visokom sudu kasacije i pravde je donijelo odluku o nepokretanju krivičnog postupka uz obrazloženje da ne postoji uzročno-posljedična veza između naređenja o evakuaciji s Trga Univerziteta, koje je donio bivši Predsjednik, i odluke koju su donijela trojica oficira uz saglasnost svojih nadređenih – generala A. i generala C. (ministra unutrašnjih poslova) – da se otvori vatra na demonstrante.

Pri donošenju takve odluke, Ured tužitelja je smatrao da su ciljevi akcionog plana sačinjenog 12. juna 1990. godine bili ispunjeni do 9h00 sljedećeg jutra te da događaji koji su se desili kasnije, uključujući naređenje o otvaranju vatre, nemaju veze s tim planom te da ga oni koji su ga pripremali nisu mogli predvidjeti.

131. Dana 3. novembra 2008. godine, gđa Anca Mocanu i ostale oštećene osobe su osporile odluku o nepokretanju krivičnog postupka.

132. Dana 18. decembra 2009. godine, vijeće sastavljeno od trojice sudija Visokog suda kasacije i pravde je odbacilo njihove žalbe kao nedopustive, zakašnjele ili neosnovane, u ovisnosti o predmetu. Ono je zaključilo da ne postoji uzročno-posljedična veza između djela koja se pripisuju bivšem Predsjedniku i nepredvidivih posljedica demonstracija koje se rezultirale smrtnim slučajevima više osoba. Osim toga, ono je istaklo da su tri od ukupnog broja oštećenih stranaka – udovice ili srodinici žrtava koje su umrle 13. i 14. juna 1990 –, uključujući gđu Ancu Mocanu, izjavile na ročistu koje je održano 11. decembra 2009. godine da ne namjeravaju osporavati odluku o nepokretanju krivičnog postupka protiv bivšeg Predsjednika te da samo žele da oni koji su odgovorni za nezakonita ubistva budu indentificirani i proglašeni odgovornim. Nakon što su građanske stranke uložile žalbu zbog pogrešne primjene prava, odluku je potvrdilo vijeće od devet sudija Visokog suda presudom od 25. oktobra 2010. godine.

4. Istražne mjere u vezi s okolnostima smrti gosp. Velicua-Valentina Mocanua

133. Prema rezultatima autopsije tijela supruga gđe Ance Mocanu, uzrok njegove smrti su bile rane nanesene metkom koji je ispalilo treće lice.

134. Podnositeljica predstavke je podnijela svoj prvi izričit zahtjev za pridruživanje postupku u svojstvu građanske stranke 11. decembra 2000. godine. Istog dana, podnositeljica predstavke i ostale građanske stranke – srodinici tri ostale osobe koje su ubijene za vrijeme događaja 13. i 14. juna 1990. godine – su dostavile zajedničke podneske o identitetu onih koji su odgovorni za smrt njihovih srodnika, te tri zahtjeva za naknadu štete.

135. Dana 14. februara 2007. godine, podnositeljicu predstavke je ispitalo tužiteljstvo po prvi put u svrhu istrage. Uz pomoć advokata po svom izboru, ona je izjavila da se njen suprug nije vratio kući uveče 13. juna 1990. godine, da se ona zbog toga zabrinula, da ga je tražila naredni dan bezuspješno te da je kasnije saznala iz štampe da je ubijen metkom u glavu. Dodala je da je nije posjetio nikakav istražitelj ili zvanični predstavnik i da nije bila zvanično pozvana u svrhu istrage; samo ju je nekoliko novinara posjetilo. Ona je izjavila da je imala dvadeset godina u relevantno vrijeme, da je bila nezaposlena te da sama odgaja njihovo dvoje djece od smrti svog supruga, kćerku od dva mjeseca (rođenu u aprilu 1990. godine) i dvogodišnjeg sina.

136. U dokumentima iz spisa koji je dostavljen Sudu ne postoje informacije da li je gđa Anca Mocanu bila informirana o napredovanju istrage o kvalificiranom ubistvu njenog supruga nakon presude koju je donio Visoki sud kasacije i pravde 17. deembra 2007. godine, kojom je naloženo prosljeđivanje predmeta Uredu tužiteljstva.

5. Nastavak istrage o optužbama za neljudsko postupanje

137. Između 26. novembra 1997. godine i 12. juna 2006. godine, pokrenut je krivični postupak protiv 37 osoba – 28 civila i 9 vojnika – u biti za djela usmjerena protiv države počinjena u toku događaja koji su se desili u junu 1990. godine. Bivši Predsjednik Rumunije je bio među osobama koje su bile krivično gonjene. On je optužen 9. juna 2005. godine za učestvovanje u genocidu (član 357. st. (a), (b) i (c) Krivičnog zakona), propagandu u korist rata (član 356), neljudsko postupanje (član 358), djela usmjerena protiv države (član 162) i djela sabotaze (Article 163).

Velika većina od tih 28 optuženih civila su bili direktori rudarskih kompanija, rukovodioci sindikata rudara i viši državni službenici Ministarstva rudarstva.

138. Dana 16. septembra 1998. godine, tom dijelu istrage je dodijeljen broj predmeta 75/P/1998 (vidi, stav 106. gore).

139. Dana 19. decembra 2007. godine, Vojno odjeljenje Ureda tužitelja pri Vrhovnom sud kasacije i pravde je naložilo da predmet broj 75/P/1998 bude podijeljen na dva dijela, od koji se jedan odnosio na krivične optužbe protiv 28 civila, uključujući bivšeg Predsjednika Rumunije i bivšeg šefa SRI-ja, a drugi na optužbe protiv devetorice vojnih lica. Istrage u vezi sa 28 civila je nastavljena pred nadležnim civilnim odjeljenjem istog Ureda tužitelja.

140. Odlukom od 27. februara 2008. godine, glavni tužitelj Vojnog odjeljenja je ukinuo odluku od 19. decembra 2007. godine uz obrazloženje da jedan ured tužiteljstva, tj. nadležno civilno odjeljenje treba da ispita kompletan predmet u vezi sa svim optuženim osobama, i civilima i vojnim licima, zbog uske veze između događaja.

141. U skladu s tom odlukom, 29. aprila 2008. godine, Vojno odjeljenje Ureda tužitelja pri Visokom sudu kasacije i pravde je također ustupilo jurisdikciju nadležnom civilnom odjeljenju u svrhu ispitivanja krivičnih optužbi protiv devet vojnih lica – uključujući nekoliko generala, bivšeg šefa policije i bivšeg ministra unutrašnjih poslova.

142. U odluci od 29. aprila 2008. godine, koja je sadržavala spisak od više od hiljadu žrtava koje su zadržane i podvrgnute zlostavljanju, naročito u prostorijama Oficirske škole Băneasa i vojnoj jedinici Măgurele, gosp. Marin Stoica je bio na spisku žrtava. Odluka je također sadržavala spisak pravnih lica koja su pretrpila štetu za vrijeme represivnih mjera od 13. do 15. juna 1990. godine, uključujući asocijaciju-podnositeljicu predstavke.

143. U toj odluci je spomenuta i “identifikacija oko 100 osoba koje su umrle za vrijeme događaja od 13. do 15. juna 1990. godine”.

144. Ona je sadržavala i spisak državnih kompanija koje su stavile na raspolaganje radnike u svrhu intervencije u Bukureštu. Taj spisak je obuhvatao i 20 rudarskih kompanija iz svih dijelova zemlje te tvornice iz 11 gradova (Călărași, Alexandria, Alba-Iulia, Krajova, Constanța, Deva, Giurgiu, Galați, Brașov, Slatina i Buzau), te tri tvornice u Bukureštu.

145. Nakon te odluke, 5. maja 2008. godine, Vojno odjeljenje Ureda tužitelja je poslalo 209 svezaka, sa ukupno nekih 50 000 stranica predmeta broj 75/P/1998, nadležnom civilnom odjeljenju Ureda tužiteljstva.

146. Dana 26. maja 2008. godine, odjeljenje Ureda tužiteljstva pri Visokom sudu kasacije i pravde koje je primilo kompletan spis, tj. Odjeljenje za krivične postupke i kriminalistiku je istaklo da nije nadležno te je ustupilo nadležnost drugom odjeljenju istog Ureda tužitelja, tj. Direkciji za istrage organiziranog kriminala i terorizma (*Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism – the DIICOT*).

147. Odlukom od 10. marta 2009. godine, nadležna direkcija Ureda tužitelja pri Visokom sudu kasacije i pravde, tj. DIICOT, je odlučila da ne pokreće krivični postupak protiv bivšeg lidera SRI-ja za djela usmjerena protiv države zbog zastarijevanja djela te da ne pokreće krivični postupak protiv većine od ukupno 27 optuženih civilnih lica – direktora rudarskih kompanija, rukovodilaca sindikata rudara, viših državnih službenika Ministarstva rudarstva i lokalne uprave – uz obrazloženje da nedostaju konstitutivni elementi krivičnog djela.

148. Pri donošenju takve odluke, Ured tužitelja je smatrao da su neki od optuženika, u svojstvu šefa države, ministra unutrašnjih poslova, zamjenika ministra ili šefa policije, vršili državne ovlasti te da bi bilo nelogično da se misli da su oni mogli počinuti djela kojima se podriva njihova sopstvena vlast. U vezi s rudarima i ostalim radnicima koji su doputovali u Bukurešt 14. juna 1990. godine, Ured tužiteljstva je smatrao da su se oni “transformirali u sigurnosne snage” te da su bili ubijedeni da njihovo djelovanje služi državnoj vlasti. Osim toga, on je istakao da je njihova intervencija bila beskorisna budući da je operacija koju su vodili padobranci na sjedište televizije omogućila ponovno uspostavljanje reda u glavnom gradu oko 1h00 dana 14. juna 1990. godine.

149. Tužiteljstvo je također obustavilo postupak protiv trojice optuženika koji su umrli u međuvremenu.

150. Konačno, DIICOT je odlučila da ustupi nadležnost Odjeljenju za krivične postupke i kriminalistiku u vezi s ostakom predmeta, tj. optužbe za neljudsko postupanje, propagandu u korist rata i genocid u smislu člana 357(a) do (c) Krivičnog zakona. Te činjenice su se odnosile na samo devet osoba koje su bile optužene u periodu od 2000. godine do 2006. godine, uključujući bivšeg Predsjednika.

151. Dana 17. juna 2009. godine, donesena je odluka da se ne pokreće krivični postupak u pogledu tih optužbi. njen sadržaj je izložen dole.

6. Odluka od 17. juna 2009. godine o nepokretanju postupka

152. Dana 17. juna 2009. godine, Ured tužitelja Visokog suda kasacije i pravde je donio odluku o nepokretanju krivičnog postupka u predmetu koji se u osnovi odnosio na optužbe za neljudsko postupanje zasnovane na 856 prijava osoba koje su bile povrijeđene zbog nasilja počinjenog od 13. do 15. juna 1990. godine.

153. U predmetnoj odluci je naznačeno da bivši šef države nije bio ispitan kao osumnjičeni u toku istrage.

154. U odluci je sveobuhvatno opisano nasilje – okvalificirano kao ekstremna okrutnost – počinjeno nad nekoliko stotina osoba.

155. Naznačeno je da istraga koju su vodila civilna tužiteljstva skoro devetnaest godina, a potom vojna tužiteljstva nije omogućila da se ustanovi identitet počinitelja ili stepen umješanosti sigurnosnih snaga. Relevantni dijelovi te odluke glase:

“Istraga koju su vodila civilna tužiteljstva skoro devetnaest godina, a potom vojna tužiteljstva, čiji se zaključci nalaze u spisu (...) nije omogućila da se ustanovi identitet rudara koji su izvršili napade, stepen umješanosti sigurnosnih snaga, te članova i simpatizera FSN-a u njihovo djelovanje, te njihova uloga i stepen umješanosti u djela nasilja počinjena nad stanovnicima glavnog grada 14. i 15. juna 1990. godine.”

156. Tom odlukom je naloženo obustavljanje postupka protiv jedne od optuženih osoba, koja je umrla u međuvremenu, te da se neće voditi krivični postupak (*scoatere de sub urmărire penală*) protiv devet ostalih optuženih osoba za ta djela koja su zastarjela, naročito skrivanje počinitelja.

157. U vezi s krivičnim djelima koja su zastarjela, naročito djelima neljudskog postupanja, u odluci je naznačeno da nema osnova za pokretanje krivičnog postupka zbog nedostatka konstitutivnih elemennata krivičnih djela ili zbog toga što istinitost navedenih događaja nije dokazana.

158. U tom pogledu je naznačeno da se tadašnjem šefu države ne može predbacivati bilo koji oblik učestvovanja u zajedničkoj akciji rudara i oružanih snaga jer je samo odobrio akcije koje su poduzete 13. juna 1990. godine ujutro te intervenciju vojske istog dana poslije podne s ciljem ponovnog uspostavljanja reda. Također je naznačeno da nema informacija (*date certe*) na kojima bi se mogle zasnivati optužbe protiv njega u vezi s pripremanjem dolaska rudara u Bukurešt te uputama koje su im date. Naznačeno da se zahtjev koji je on uputio rudarima kako bi se zaštitile državne institucije i ponovo uspostavio red – nakon čega je 1021 osoba lišena slobode i podvrgnuta fizičkim napadima – može samo okvalificirati kao podsticanje na činjenje napada te da je krivična odgovornost u tom pogledu zastarjela.

159. Ured tužitelja je smatrao da demonstranti i druge osobe koje su bile meta rudara pripadaju različitim etničkim grupama (rumunskoj, romskoj,

mađarskoj) i društvenim kategorijama (intelektualci, studenti, daci, ali i radnici) te da se, prema tome, ne mogu smatrati jednom grupom ili zajednicom koja se može identificirati na objektivnom geografskom, historijskom, društvenom ili drugom osnovu, te da se iz tog razloga navedeni događaji ne mogu okvalificirati kao genocid. Pozivajući se na sudsku praksu Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, Ured tužiteljstva je također smatrao da osobe koje su lišene slobode nisu bile sistematski podvrgavane zlostavljanju.

160. U odluci je dalje naznačeno da se govor kojim je šef države ohrabrio rudare da zauzmu i brane Trg Univerziteta protiv demonstranata koji su tamo kampovali ne može tumačiti kao propaganda u korist rata budući da optuženi nije htio da izazove sukob bilo koje vrste, nego je, naprotiv, tražio od rudara “da okončaju eksces i krvoproliće”.

161. Također je naznačeno da su rudari bili motivirani pojednostavljenim ličnim ubjeđenjima proisteklim iz kolektivne histerije koja ih je navela da djeluju kao arbitri političke situacije i revenosni čuvari političkog režima – čiji su ih lideri prepoznali kao takve –, ovlaštenu da “korigiraju” one koji su se suprostavljali njegovom legitimitetu. Tužitelj je dalje istakao da zakon iziskuje da se neljudsko postupanje, da bi bilo kažnjivo, mora odnositi na “osobe koje su pale u ruke neprijatelja”, te je smatrao da taj kriterij nije ispunjen ovdje budući da rudari nisu imali neprijatelja protiv kojeg bi se borili 14. juna 1990. godine.

162. U vezi s optužbama za mučenje, tužitelj je smatrao da rumunsko pravo nije propisivalo odredbe protiv mučenja u relevantno vrijeme.

163. U odluci od 17. juna 2009. godine je analizirana svaka od tačaka optužnice u pogledu svake optužene osobe, ali nijedna žrtva nije naznačena imenom, te nisu spomenuta pojedinačna djela nasilja na koja se žalila svaka od njih, nego se poziva na prilog koji nije dostavljen Sudu. U njoj se spominje broj žrtava ili njihovo pripadanje nekoj od kategorija, te naznačava, na primjer, 425 osoba koja su bile uhapšene i zatvorene u prostorijama Oficirske škole Băneasa ili 574 demonstranta koji su bili uhapšeni i zatvoreni u prostorijama Vojne baze Măgurele.

7. Žalbe uložene protiv odluke od 17. juna 2009. godine o nepokretanju krivičnog postupka

164. Asocijacija-podnositeljica predstavke, druga pravna lica i pojedinci su uložili žalbu protiv odluke o nepokretanju krivičnog postupka od 17. juna 2009. godine. Nju je odbio glavni tužitelj nadležnog odjeljenja Ureda tužitelja pri Visokom sudu kasacije i pravde 3. septembra 2009. godine. Pri donošenju takve odluke, Ured tužitelja je smatrao da nisu počinjena nikakva djela koja bi se mogla okvalificirati kao zločin protiv čovječnosti, neljudsko postupanje ili genocid.

165. Gosp. Marin Stoica i četiri druge oštećene stranke su također uložile žalbu protiv iste odluke. Ona je odbijena 6. novembra 2009. godine.

Gosp. Marin Stoica je uložio žalbu Visokom sudu kasacije i pravde, navodeći pogrešnu primjenu prava.

166. Dana 9. marta 2011. godine, nakon što je odbacio prigovor o *res judicata* koji je uložio bivši šef države, Visoki sud kasacije i pravde je odlučivao o meritumu odluke o nepokretanju krivičnog postupka, te je odbio žalbu podnositelja predstavke.

167. U svojoj presudi, on je okvalificirao napad na podnositelja predstavke kao nanošenje teške tjelesne povrede (član 182. Krivičnog zakona), nezakonito hapšenje, zlostavljanje (član 267), mučenje, nepravičnu represiju i ucjenu. On je smatrao da je odlukom od 17. juna 2009. godine ispravno odlučeno da se ne pokreće krivični postupak uz obrazloženje da su predmetna krivična djela zastarjela te da mučenje nije bilo krivično djelo u relevantno vrijeme.

168. S druge strane, on nije odlučivao o inkriminiranju neljudskog postupanja (član 358. Krivičnog zakona), koje je bilo predmet odluka od 29. aprila 2008. godine, u kojoj je podnositelj predstavke označen imenom kao žrtva neljudskog postupanja koje je pripisano petorici generala.

8. Rezime i pojašnjenja u vezi s istražnim mjerama

169. Prema Vladi, osnovne istražne mjere koje su provedene u periodu između 1990. i 2009. godine su sljedeće: više od 840 saslušanja oštećenih stranaka; više od 5724 saslušanja svjedoka; više od 100 nalaza vještaka sudske medicine. Rezultati tih mjera su navedeni u dokumentima koji sadrže nekoliko hiljada stranica.

(a) Istražne mjere koje se naročito odnose na gosp. Stocia

170. Dana 18. juna 2001. godine, kada ga je primio tužitelj Vojnog odjeljenja Ureda tužitelja pri Vrhovnom sudu pravde, gosp. Marin Stoica je zvanično podnio prijavu zbog nasilja koje je navodno pretrpio u noći između 13. i 14. juna 1990. godine.

171. Njegova prijava je pripojena spisu u vezi s istragom koja je već bila pokrenuta u pogledu drugih optužbi, naročito neljudskog postupanja (spis broj 75/P/1998).

172. Dana 18. oktobra 2002. godine, u svrhu istrage o navodnom napadu na njega, podnositelj predstavke je podvrgnut ispitivanju u Državnom institutu za sudsku medicinu, koji je sačinio medicinski izvještaj. U tom izvještaju je naznačeno da su ozljede, koje su opisane u medicinskom kartonu koji je otvorila urgentna medicinska služba 14. juna 1990. godine, iziskivale tri do pet dana medicinske skrbi te da nisu bile opasne po život podnositelja predstavke.

173. Također je naznačeno da je podnositelj predstavke hospitaliziran zbog epileptičnih kriza u periodu od 31. oktobra do 28. novembra 1990. godine, u februaru 1997. godine, martu 2002. godine i augustu 2002. godine te da mu je dijagnosticirana posttraumatska sekundarna epilepsija te ostali

cerebralni i vaskularni poremećaju (prolazni ishemijski napadi – TIA). U nalazu vještaka je naznačeno da se posttraumatska epilepsija pojavila nakon povrede koju je zadobio 1966. godine.

174. Dana 9. i 17. maja 2005. godine, podnositelj predstavke je saslušan te je izložio svoje stanovište o događajima na koje se žalio, te je podnio zahtjev za odštetu navodne materijalne i nematerijalne štete.

175. Dopisom od 23. mja 2005. godine, Vojno odjeljenje Ureda tužitelja pri Visokom sudu kasacije i pravde je informiralo podnositelja predstavke da je njegova prijava koja se odnosila povrede koje su nanijela neidentificirana vojna lica 13. juna 1990. godine, i koje su dovele do njegovog hospitaliziranja “u komatoznom stanju”, ispitana u kontekstu predmeta broj 75/P/1998.

176. Iz uvjerenja od 26. aprila 2006. godine proizilazi, prema upisima u registar koji je vodilo Vojno odjeljenje Ureda tužitelja pri Visokom sudu kasacije i pravde, da je podnositelja predstavke primio tužitelj 2002, 2003, 2004, 2005. i 2006. godine, uglavnom u svrhu istrage ili informiranja o napredovanju istrage. Podnositelj predstavke je podnio dvije dodatne prijave, 12. septembra i 4. oktobra 2006. godine.

177. Dana 23. aprila 2007. godine, tužitelj je ispitao dva svjedoka koja je naveo podnositelj predstavke.

178. Prilikom ispitivanja 9. maja 2007. godine u svojstvu oštećene stranke, podnositelj predstavke je tražio od vojnog tužitelja da naloži drugo vještačenje iz sudske medicine zbog toga što je smatrao da u izvještaju iz 2002. godine nije naznačena težina povreda nanesenih 1990. godine, a ni posljedice tih povreda.

179. Tužitelj je naložio novo vještačenje. On je, između ostalog, tražio od specijalista sudske medicine da ispituju uzorčno-posljedičnu vezu između povreda koje je pretrpio podnositelj predstavke u junu 1990. godine i patoloških posljedica koje je imao na dan kada je vještačenje naloženo.

180. Za vrijeme saslušanja, podnositelj predstavke je pozvan da pogleda video-snimak događaja koji su se desili 13. juna 1990. godine, uključujući one u sjedištu državne televizije. Podnositelj predstavke je prepoznao sebe te je zatražio da se video-snimak uvrsti u istražni spis.

181. Dana 25. juna 2007. godine, novi izvještaj vještaka sudske medicine je uvršten u spis. U izvještaju je precizirano, ponovo na osnovu medicinskog nalaza od 14. juna 1990. godine, da su povrede koje je zadobio podnositelj predstavke iziskivale medicinski tretman u trajanju od tri do pet dana te da one nisu bile opasne po život. U izvještaju je naznačeno da ne postoji uzročno-posljedična veza između povreda zadobijenih u noći između 13. i 14. juna 1990. godine i medicinskih problema koje ima podnositelj predstavke, zbog kojih je bio više puta hospitaliziran nakon toga.

182. Dana 30. oktobra 2007. godine, na zahtjev podnositelja predstavke, medicinska zapažanja o njegovom stanju, koja je pripremila urgentna služba bolnice u Bukureštu 1992. godine, su uvrštena u spis.

183. Ljekarska komisija Državnog fonda socijalne sigurnosti je prethodno izdala uvjerenje podnositelju predstavke, na kojem je naznačen datum 24. maj 2007. godine, u kojem je navedeno da on pati od “opće naglašene deficijencije” koja je rezultirala potpunom nesposobnošću za rad. Relevantni dijelovi tog uvjerenja glase:

“Imajući u vidu medicinsku dokumentaciju pacijenta iz kartona, onu koja je nedavno priložena (...) te kliničko psihijatrijsko ispitivanje obavljeno 24. maja 2007. godine, komisija specijalista te viša komisija je došla do sljedeće kliničke dijagnoze: miješani poremećaji ličnosti otežani organskim uzrocima. Akutna kranio-cerebralna trauma 1990. godine (napad). Epilepsija sa općim parcijalnim sekundarnim krizama, koje su klinički potvrđene i EEG-om, sada rijetke (...). Istorija bolesti pokazuje supraventrikularne smetnje (nepravilan srčani ritam i atrioventrikularni blok (...), s vraćanjem u ritam sinusa (...)) nakon kardioverzije.

Funkcionalna dijagnoza: opća naglašena deficijencija.

Radna sposobnost: potpuno izubljena, 2. stepen invaliditeta.

Adaptivna nesposobnost: 72%.”

184. U međuvremenu, 10. maja 2004. godine, Ured tužitelja pri Okružnom sudu Bukurešta je donio odluku o nepokretanju krivičnog postupka u jednom drugom predmetu, nakon što je podnositelj predstavke podnio prijavu za pokušaj ubistva na osnovu istih činjenica.

(b) Pojašnjenja u vezi s ispitivanjem krivične prijave za zahtjevom za pridruživanje postupku u svojstvu građanske stranke koju je podnijela asocijacija-podnositeljica predstavke

185. Dana 9. jula 1990. godine, Vojna jedinica broj 02515 Bukurešta je je poslala asocijaciji-podnositeljici predstavke dopis kojim ju je informirala da su “predstavnicima Ureda generalnog tužitelja (*Procuratura Generală*) sačinili popis predmeta nađenih 14. juna 1990. godine [u sjedištu asocijacije] te da su ga, uz zvanični zapisnik, deponovali u sjedištu Ureda tužitelja Bukurešta (*Procuratura Municipiului București*)”.

186. Dana 22. jula 1990. godine, dva policijska službenika su došla u sjedište asocijacije-podnositeljice predstavke. Oni su istakli da su prozori bili slomljeni, brave uništene te da su predmeti koji su se tamo nalazili “svi bili ukradeni”. Oni su sačinili zapisnik u prisustvu odgovornih osoba asocijacije i jednog svjedoka.

187. Dana 26. jula 1990. godine, asocijacija-podnositeljica predstavke je podnijela krivičnu prijavu Uredu tužitelja Bukurešta zbog pljačkanja njenog sjedišta te napada koje su pretrpili neki od njenih članova 14. juna 1990. godine, te je tražila povrat materijala i dokumenata koji su bili oduzeti. Ona je zatražila dozvolu da se pridruži krivičnom postupku u svojstvu građanske stranke.

188. Dana 22. oktobra, Generalna inspekcija policije je poslala Uredu tužitelja pri Vrhovnom sudu pravde 21 spis koji se odnosio na krivične prijave više pojedinaca i pravnih lica u vezi s događajima od 13. i 14. juna

1990. godine. Među njima se nalazio i spis broj 1476/P/1990, koji se odnosio na prijavu asocijacije-podnositeljice predstavke zbog zlostavljanja kojem je bilo podvrgnuto više njenih članova. Generalna inspekcija policije je pozvala Ured tužitelja da je informira o koracima koje je potrebno poduzeti da bi obavila saslušanja u okviru istrage.

189. Asocijacija-podnositeljica predstavke je redovno kontaktirala Ured tužitelja pri Vrhovnom sudu pravde (kasnije Visoki sud kasacije i pravde) da bi dobila informacije o napredovanju istrage ili tražila dodatne istražne mjere dok istraga nije okončana odlukom o nepokretanju krivičnog postupka koja je donesena 17. juna 2009. godine.

(...)

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANOVA 2. I 3. KONVENCIJE

199. Gđa Anca Mocanu i gosp. Martin Stoica su naveli da tužena država nije ispunila svoju obavezu koja proizilazi iz proceduralnog aspekta članova 2. i 3. Konvencije. Oni su naveli da te odredbe iziskuju od države da provede djelotvornu, nepristrasnu i sveobuhvatnu istragu koja bi omogućila identificiranje i kažnjavanje osoba odgovornih za oružano suzbijanje demonstracija 13. i 14. juna 1990. godine, u toku kojih je gosp. Velicu-Valentin Mocanu, suprug prve podnositeljice predstavke, ubijen metkom ispaljenim iz vatrenog oružja, a drugi podnositelj predstavke podvrgnut zlostavljanju.

Relevantni dijelovi člana 2. glase:

Član 2.

“1. Pravo na život svakog čovjeka zaštićeno je zakonom. Niko ne može biti namjerno lišen života, (...)”

Član 3. glasi:

Član 3.

“Niko neće biti podvrgnut mučenju, neljudskom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju.”

A. Jurisdikcija *ratione temporis* Suda

200. Sud ističe da tužena Vlada nije tvrdila pred Velikim vijećem da Sud nema nadležnost *ratione temporis*. Međutim, ona je istakla da Sud može ispitati žalbene navode samo u dijelu koji se odnose na period nakon 20.

juna 1994. godine, tj. datuma kada je Konvencije stupila na snagu u pogledu Rumunije.

201. Sud ponavlja da se mora uvjeriti da ima jurisdikciju u svakom predmetu koji se nađe pred njim te da je prema tome obavezan da razmotri pitanje svoje jurisdikcije u svakoj fazi postupka, čak i kada nije uložen prigovor u tom pogledu (vidi, *Blečić protiv Hrvatske* [VV], broj 59532/00, stav 67, ECHR 2006-III).

1. Presuda Vijeća

202. Vijeće je smatralo da je proceduralna obaveza vođenja djelotvorne istrage, koja proizilazi iz članova 2. i 3. Konvencije, postala odvojena i neovisna obaveza koja se može nametnuti državi, čak i ako se ugrožavanje života ili ličnog integriteta desilo prije stupanja na snagu Konvencije u pogledu te države. Pri odlučivanju o tome, Vijeće je ponovo istaklo principe izražene u presudi *Šilih protiv Slovenije* ([VV], broj 71463/01, st. 159-163, od 9. aprila 2009) te ih potom primijenilo na predmete protiv Rumunije koji su se odnosili na događaje iz decembra 1989. godine (vidi, *Agache i ostali protiv Rumunije*, broj 2712/02, st. 70-73, od 20. oktobra 2009; *Şandru i ostali protiv Rumunije*, broj 22465/03, stav 59, od 8. decembra 2009; i *Asocijacija "21. decembar 1989" i ostali protiv Rumunije*, br. 33810/07 i 18817/08, st. 114-118, od 24. maja 2011).

203. Vijeće je također smatralo da se mora ustanoviti da je znatan dio proceduralnih mjera bio proveden ili trebao biti proveden nakon što je dotična zemlja ratificirala Konvenciju da bi ta proceduralna obaveza bila primjenjiva. Primjenjujući te principe na ovaj predmet, Vijeće je istaklo da je krivični postupak u vezi s nasilnim suzbijanjem demonstracija u junu 1990. godine pokrenut 1990. godine, da je on nastavljen nakon 20. juna 1994. godine te da je značajan dio proceduralnih mjera obavljen nakon tog datuma.

204. Prema tome, Vijeće se proglasilo nadležnim *ratione temporis* za ispitivanje navoda o proceduralnoj povredi članova 2. i 3. Konvencije te je odbilo prigovor koji je uložila Vlada u tom pogledu samo u odnosu na predstavku gosp. Stoica.

2. Ocjena Suda

205. U presudi koju je donio u predmetu *Janowiec i ostali protiv Rusije* ([VV], br. 55508/07 i 29520/09, st. 128-151, od 21. oktobra 2013), Sud je dodatno pojasnio vremenska ograničenja svoje jurisdikcije – koja su prethodno definirana u presudi *Šilih* (citirana gore, st. 162-163) – u pogledu proceduralne obaveze da se istraže smrtni slučajevi ili zlostavljanje koje se desilo prije stupanja na snagu Konvencije (“ključni datum”).

206. On je u suštini istakao da je vremenska jurisdikcija striktno ograničena na proceduralne radnje koje su bile provedene ili trebale biti

provedene nakon stupanja na snagu Konvencije u pogledu tužene države, te da je ona podložna postojanju istinske veze između događaja koji je generirao obavezu na osnovu članova 2. i 3. Konvencije i stupanja na snagu Konvencije. On je dodao da je ta veza prvenstveno definirana vremenskom razdaljinom između događaja koji je generirao obavezu i odlučujućeg datuma, koji mogu biti samo na razumno maloj vremenskoj razdaljini koja normalno ne može biti veća od deset godina (vidi, *Janowiec i ostali*, citirana gore, stav 146); u isto vrijeme, Sud je precizirao da taj vremeni period nije po sebi odlučujući. U tom pogledu, on je istakao da se ta veza može ustanoviti samo ako je većina istrage – naime, poduzimanje znatnog dijela proceduralnih mjera s ciljem ustanovljavanja uzroka smrti i procesuiranje odgovornih – obavljena ili trebala biti obavljena u periodu nakon stupanja na snagu Konvencije (vidi, *Janowiec i ostali*, citirana gore, stav 147).

207. U ovom predmetu, Sud ponovo ističe da se žalbeni navodi u vezi s proceduralnim aspektom članova 2. i 3. Konvencije odnose na istragu o oružanim represivnim mjerama koje su poduzete 13 i 14. juna 1990. godine protiv antivladinih demonstracija te da su te represivne mjere koštale života supruga prve podnositeljice predstavke i da su ugrozile fizički integritet drugog podnositelja predstavke. Ta istraga je započeta 1990. godine, ubrzo nakon tih događaja, pokrenuvši, *inter alia*, istražne mjere čiji je prvenstveni cilj bio identificiranje žrtava koje su bile ubijene iz vatrenog oružja, uključujući supruga prve podnositeljice predstavke.

208. Dakle, potrebno je istaći da su prošle četiri godine između događaja generatora i stupanja na snagu Konvencije u pogledu Rumunije na dan 20. juna 1994. godine. Taj vremenski period je relativno kratak. On je kraći od deset godina i kraći od vremenskih perioda u sličnim predmetima koje je ispitao Sud (vidi, *Şandru i ostali*, citirana gore, st. 55-59; *Paçacı i ostali protiv Turske*, broj 3064/07, st. 63-66, od 8. novembra 2011; i *Jularić protiv Hrvatske*, broj 20106/06, st. 45-51, od 20. januara 2011).

209. Prije ključnog datuma je obavljeno nekoliko proceduralnih radnji u kontekstu istrage. Nakon tog datuma, naročito od 1997. godine pa nadalje, istraga je konkretizirana spajanjem nekoliko desetina predmeta koji su prethodno bili razasuti, te podizanjem optužnica protiv visokih vojnih i civilnih lica. Isto tako, odluke tužitelja o upućivanju na suđenje te sudske odluke u vezi s tim predmetom su donesene sve nakon odlučujućeg datuma (vidi, *inter alia*, odluku o upućivanju na suđenje od 18. maja 2000. godine, presudu Vrhovnog suda pravde od 30. juna 2003. godine, odluku o upućivanju na suđenje od 27. jula 2007. godine te presude Visokog suda pravde i kasacije od 17. decembra 2007. godine i 9. marta 2011. godine).

210. Drugim riječima, veći dio postupka i najvažniji dio proceduralnih mjera je proveden nakon odlučujućeg datuma.

211. Prema tome, Sud zaključuje da ima jurisdikciju *ratione temporis* da ispita žalbene navode gđe Ance Mocanu i gosp. Marina Stocia u vezi s proceduralnim aspektom članova 2. i 3. Konvencije u dijelu u kojem se ti

žalbeni navodi odnose na krivičnu istragu vođenu u ovom predmetu nakon stupanja na snagu Konvencije u pogledu Rumunije.

(...)

C. U pogledu navoda da je prijava gosp. Stocia zakašnjela

237. Ne ponavljajući izričito prethodan prigovor koji je uložila pred Vijećem, Vlada je navela u pogledu žalbenog navoda gosp. Marina Stoica vezi sa članom 3. da je on trebao dokazati revnosnost, prije svega pri podnošenju krivične prijave, te potom pri podnošenju predstavke Sudu.

1. Presuda Vijeća

238. Vijeće je smatralo da taj drugi prigovor – da je krivična prijava, koju je gosp. Stoica podnio nadležnim vlastima, zakašnjela – treba biti spojen s ispitivanjem merituma žalbenog navoda o kršenju proceduralnog aspekta člana 3. Konvencije, te je proglasilo žalbeni navod dopustivim.

2. Argumenti Vlade

239. Vlada je naznačila da je krivična istraga o djelima nasilja koja su počinjena 13. i 14. juna 1990. godine pokrenuta 1990. godine, te je istakla da se podnositelj predstavke, uprkos pokretanju te istrage i poteškoćama s kojima su se suočile vlasti pri identificiranju svih žrtava, pridružio postupku tek 2001. godine.

240. U tom pogledu, Vlada je smatrala da se ne može prihvatiti da pretpostavljena žrtva ima korist od mjera koje su poduzele druge osobe s ciljem pokretanja istrage, a da se ne dovede u pitanje osnovni princip mehanizma Konvencije, tj. iscrpljivanje domaćih pravnih lijekova, fokusiran na individualni aspekt prava na predstavku.

241. Pozivajući se na predmete *Toader i Mihaela Toma protiv Rumunije* (broj 34403/05, (odluka), od 18. septembra 2012) i *Petyo Popov protiv Bugarske* (broj 75022/01, od 22. januara 2009), Vlada je istakla da je Sud sankcionirao ponašanje podnositelja predstavki koji nisu uložili svoje žalbe u pogledu kršenja člana 3. Konvencije pred domaćim tužiteljskim organima na propisan način.

242. U pogledu činjenice da podnositelj predstavke nastoji da opravda svoju pasivnost navodnom ranjivošću koja ga je sprečavala da se pridruži istražnom postupku, Vlada je istakla da je nasilje za koje podnositelj predstavke tvrdi da je pretrpio u junu 1990. godine iziskivalo samo tri do pet dana medicinske skrbi, da njegova hospitalizacija nije trajala dugo te da nije priložio ljekarska uvjerenja kojima se potvrđuje da je fizička ili psihička deficijencija povezana s događajima na koje se on žali.

243. Vlada je dodala da je društvena i politička klima nakon 1990. godine bila povoljna za žrtve te da je strah koji je naveo podnositelj predstavke, prema tome, neosnovan. U tom pogledu, ona je istakla da je Sud uzeo u obzir ranjivost žrtava samo u ekstremno kritičnim situacijama, u kojima su podnositelji predstavki izrazili osnovan strah u svjetlu okolnosti u državi.

244. Pozivajući se na predmete *Narin protiv Turske* (broj 18907/02, od 15. decembra 2009) i *Frandes protiv Rumunije* ((odluka), broj 35802/05, od 17. maja 2011), Vlada je istakla da je Sud, pozvan da ocijeni revnosnost stranki pri obraćanju Sudu, smatrao da se predstavke mogu odbaciti kao zakašnjele, čak i u predmetima koji su se odnosili na kontinuirane situacije. Vlada je smatrala da se to pravilo primjenjuje na situaciju podnositelja predstavki koji su, poput gosp. Stoica u ovom predmetu, suviše zakasnili ili zakasnili bez jasnog razloga pri obraćanju Sudu nakon što su shvatili da istraga koju vode vlasti gubi djelotvornost, ili nakon momenta kada su to trebali shvatiti. Prema njenom mišljenju, situacija gosp. Stoica se veoma razlikuje od situacije podnositelja predstavki u predmetu *Er i ostali protiv Turske* (broj 23016/04, od 31. jula 2012) jer je podnositelj predstavke u ovom predmetu imao mogućnost u bilo kojem momentu da kontaktira vlasti, koje nisu pokušavale da prikriju činjenice ili da negiraju okolnosti.

3. Argumenti podnositelja predstavke

245. Podnositelj predstavke je objasnio da nije podnio krivičnu prijavu prije 18. juna 2001. godine u vezi s onim što je doživio u noći između 13. i 14. juna 1990. godine zbog opsega represivnih mjera vlasti u to vrijeme, tokom kojih je on bio žrtva među više od hiljadu drugih žrtava. On je smatrao da se predmetna istraga ovdje nije odnosila na obične incidente nezakonitog korištenja sile pripadnika snaga za provođenje zakona, nego na masovne povrede ljudskih prava koje su orkestrirale najviše državne vlasti.

U tom pogledu je naveo da je on, nakon događaja koji su se desili u junu 1990. godine, bio u takvom stanju duševne boli da uopće nije bio u stanju da izađe iz kuće tri mjeseca zbog straha od represivnih vlasti, te da se nakon toga njegovo mentalno i fizičko zdravlje pogoršalo do stepena da je imao stalne psihičke smetnje.

246. On je istakao da bi samo brza reakcija sudskih vlasti u sličnim okolnostima mogla da ga razuvjeri i ohrabri da podnese prijavu. On je istakao da takve reakcije nije bilo prije 2000. godine, te je naznačio da je podnio prijavu nakon što je saznao, po prvi put u to vrijeme, da su visokopozicionirani državni zvaničnici optuženi te da im se treba suditi.

247. On je naveo da državne vlasti nisu odbacile njegovu prijavu kao zakašnjelu, da je ona odmah uvrštena u širi istražni spis o osporenim događajima te da je dovela do istražnih radnji koje se odnose na njega, i da mu nije pripisana bilo kakva pasivnost.

248. On je istakao da njegovo nepodnošenje prijave prije 2001. godine nije ugrozilo djelotvornost istrage na bilo koji način. U tom pogledu je naveo da su ga vlasti mogle identificirati uz pomoć video-snimka državne televizijske službe o događajima koji su se odvijali u njenom sopstvenom sjedištu ili medicinskih izvještaja urgentne službe u kojoj je on bio hospitaliziran, *inter alia*, u noći između 13. i 14. juna 1990. godine.

Osim toga, on je istakao da je u četvrtoj tački dispozitiva odluke o upućivanju na suđenje od 18. maja 2000. godine naloženo da se nastavi istraga o lišavanju slobode koje su poduzla vojna lica i rudari nad 1300 osoba od jutra 13. juna 1990. godine pa nadalje te o napadima koje je pretrpilo više stotina osoba za vrijeme istog perioda.

249. On je naveo da je aktivno učestvovao u istrazi od 2001. godine pa nadalje te da je redovno tražio informacije o napredovanju postupka predočavajući kao dokaze upise u registru Vojnog odjeljenja Ureda tužitelja Visokog suda kasacije i pravde.

250. Konačno, prema njegovom mišljenju, brže podnošenje prijave ne bi imalo uticaja na ishod istrage budući da se odluka o nepokretanju krivičnog postupka, koja je donesena 17. juna 2009. godine, odnosi i na žrtve koje su imale hrabrosti da se podnesu prijavu i prije 2001. godine.

4. Zapažanja trećeg-lica-umješača

251. Prema nevladinoj organizaciji Redress, trećem licu-umješaču, štetne psihološke posljedice zlostavljanja na kapacitet žrtava da se žale predstavljaju značajnu prepreku za korištenje pravnih lijekova. Stvarnost tog fenomena je priznao, *inter alia*, Komitet protiv mučenja Ujedinjenih nacija (Generalni komentar broj 3, 2012, stav 38, citiran gore).

252. Osim toga, Sud je priznao da psihološka dejstva mogu biti još gora u slučaju zloupotreba koje su počinili pripadnici državne vlasti (*Tyrer protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, od 25. aprila 1978, stav 33, Serija A broj 26).

253. Naučne studije su pokazale da doživljeno iskustvo zlostavljanja u rukama društvenih i političkih institucija koje imaju odgovornost da osiguraju bezbjednost i dobrobit pojedinaca može imati posebne psihološke posljedice, kojima se može objasniti kašnjenje podnošenja prijave, ili nepodnošenja prijave uopće (organizacija se pozvala, *inter alia*, na L. Piwowarczyk, A. Moreno, M. Grodin, *Health Care of Torture Survivors*, Journal of the American Medical Association, svezak 284 (2000), str. 539-41). Sa stanovišta psihogije, uzrok takvog stava bi trebalo tražiti u potpunom uništenju sposobnosti žrtve da vjeruje drugima, naročito pripadnicima državne vlasti. Žrtve pripadnika državne vlasti se osjećaju ranjivijim od žrtava običnih kriminalaca budući da imaju malo nade ili nemaju uopće nade da će vlasti istražiti njihov slučaj, *a fortiori* kada država nastavlja da suzbija mirne demonstracije ili ne pokazuje volju za vođenjem djelotvorne istrage (A. Burnett, M. Peel, *The Health of Survivors of Torture*

and Organised Violence, British Medical Journal, svezak 322 (2001), str. 606-09).

254. U tom istraživanju je naznačeno i da žrtve koje nisu identificirane kao aktivisti ili demonstranti više pate zbog zlostavljanja, čak disproportionalno u odnosu na nasilje koje su pretrpile.

255. Imajući u vidu tešku situaciju žrtava u pogledu njihove ranjivosti i prepreke u vezi s dobijanjem pristupa dokazima, postoji sve veća tendencija kod domaćih sudova da uzimaju u obzir tu realnost te da blokiraju periode zastare kada prihvataju da odlučuju o prijavama koje su podnesene mnogo godina nakon što su se desili događaji na koje se žale osobe koje su bile zlostavljane (Okružni sud u Hagu, *Wisah Binti Silan i ostali protiv Nizozemske*, od 14. septembra 2011, st.. 4.15-4.18, *Nederlandse Jurisprudentie* 2012, no. 578; High Court (England and Wales), *Mutua i ostali protiv Foreign and Commonwealth Office*, od 5. oktobra 2012, [2012] EWHC 2678 (QB); i Dom lordova (Ujedinjeno Kraljevstvo, *A. protiv Hoare*, od 30. januara 2008, [2008] UKHL 6, st. 44-49).

5. Ocjena Suda

256. Sud ističe da je Vlada naznačila zakašnjelost prijave koju je podnosilac predstavke podnio domaćim vlastima u vezi s događajima koji predstavljaju suštinu njegove predstavke. U tom kontekstu, ona se pozvala i na obavezu revnosnosti koju imaju osobe koje se žele obratiti Sudu.

257. Sud smatra da je pitanje revnosnosti kao obaveze podnosioca predstavke usko vezano za pitanje eventualne zakašnjelosti krivične prijave u domaćem pravnom sistemu. Ti argumenti, zajedno, se mogu smatrati prigovorom o nepoštivanju šestomjesečnog roka propisanog članom 35. stav 1. Konvencije. Prema tome, taj prigovor se sada mora ispitati (vidi, *Micu protiv Rumunije*, broj 29883/06, stav 108, od 8. februara 2011).

(a) Opći principi

258. Sud podsjeća da šestomjesečni rok propisan članom 35. stav 1. Konvencije ima više ciljeva. Njegova primarna svrha je da održi pravnu sigurnost na način da osigura ispitivanje predmeta koji pokreću određena pitanja na osnovu Konvencije u razumnom roku, i da spriječi da vlasti i ostale predmetne osoba budu u stanju nesigurnosti dugi vremenski period (vidi, *Sabri Güneş protiv Turske* [VV], broj 27396/06, stav 39, od 29. juna 2012; *El Masri protiv "Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije"* [VV], broj 39630/09, stav 135, ECHR 2012; i *Bayram i Yıldırım protiv Turske* (odluka), broj 38587/97, ECHR 2002-III). To pravilo naznačava vremensku granicu kontrole koju vrši Sud te upozorava i pojedince i državne vlasti na rok nakon kojeg takva kontrola više nije moguća (vidi, *Walker protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), broj 34979/97, ECHR 2000-I; *Sabri Güneş*, citirana gore, stav 40; i *El Masri*, citirana gore, stav 135).

259. Po pravilu, šestomjesečni rok teče od datuma konačne odluke u postupku iscrpljivanja domaćih lijekova. Međutim, kada je odmah jasno da podnositelj predstavke nema na raspolaganju nijedan djelotvoran pravni lijek, šestomjesečni rok teče od datuma djela ili mjera na koju se dotična osoba žalila, ili od datuma saznanja za to djelo ili njegovo dejstvo, ili štetu nanесenu podnositelju predstavke (vidi, *inter alia*, *Dennis i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), broj 76573/01, od 2. jula 2002; *Sabri Güneş*, citirana gore, stav 54; i *El Masri*, citirana gore, stav 136).

260. Član 35. stav 1. se ne može tumačiti na način da iziskuje od podnositelja predstavke da se obrati Sudu svojom žalbom prije nego što njegova situacija u vezi s predmetnim pitanjem ne bude konačno riješena na domaćem nivou, inače bi princip supsidijarnosti bio prekršen. Kada neki podnosilac predstavke koristi lijek koji je očigledno raspoloživ te tek kasnije postane svjestan okolnosti koje lijek čine nedjelotvornim, moglo bi biti adekvatno u smislu člana 35. stav 1. da se početak šestomjesečnog roka računa od datuma kada je podnositelj predstavke saznao po prvi put ili trebao saznati za te okolnosti (vidi, *Paul i Audrey Edwards protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), broj 46477/99, od 4. juna 2001, i *El Masri*, citirana gore, stav 136).

261. U predmetima kontinuirane situacije, rok počinje teći ponovo svaki dan, te šestomjesečni rok uistinu počinje teći generalno samo ako se ta situacija okonča (vidi, *Varnava i ostali protiv Turske* [VV], br. 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90 i 16073/90, stav 159, ECHR-2009, i *Sabri Güneş*, citirana gore, stav 54).

262. Međutim, nisu sve kontinuirane situacije iste. Kada je potrebna brzina da bi se riješila pitanja u nekom predmetu, na podnositelju predstavke je teret da osigura da se njegovi žalbeni navodi iznesu pred Sud potrebnom brzinom kako bi se osiguralo da se oni mogu riješiti ispravno i pravično (vidi, *Varnava i ostali*, citirana gore, stav 160). To je naročito tako u pogledu poštivanja žalbenih navoda koji se odnose na bilo koju obavezu na osnovu Konvencije da se istraže određeni događaji. Budući da protek vremena vodi slabljenju dokaza, protek vremena utiče ne samo na kapacitet države da ispuni svoju obavezu u vezi s istragom nego i na svrsishodnost i djelotvornost ispitivanja predmeta, koje poduzima Sud. Podnositelj predstavke mora djelovati čim postane jasno da se neće voditi nikakva djelotvorna istraga, drugim riječima čim postane očigledno da tužena država neće ispuniti svoju obavezu na osnovu Konvencije (vidi, *Chiragov i ostali protiv Armenije* (odluka) [VV], broj 13216/05, stav 136, od 14. decembra 2011, i *Sargsyan protiv Azerbejdžana* (odluka) [VV], broj 40167/06, stav 135, od 14. decembra 2011, u kojima se poziva na presudu *Varnava i ostali*, citirana gore, stav 161).

263. Sud je već zauzeo stanovište, u predmetima koji su se odnosili na istragu o zlostavljanju, kao i u onima koji su se odnosili na istragu o sumnjivoj smrti jednog srodnika, da se od podnositelja predstavki očekuje

da poduzmu korake da bi bili informirani o napredovanju istrage ili njenom zastoju te da podnose svoje predstavke uz propisnu brzinu čim saznaju, ili su trebali saznati, da je djelotvorna krivična istraga izostala (vidi, odluke *Bulut i Yavuz, Bayram i Yıldırım*, citirane gore; *Frandes*, citirana gore, st. 18-23; i *Atallah protiv Francuske* (odluka), broj 51987/07, od 30. augusta 2011).

264. Slijedi da obaveza revnosnosti koja je na podnositeljima predstavki sadrži dva različita, ali usko vezana aspekta: s jedne strane, podnositelji predstavki se moraju promptno raspitati kod domaćih vlasti o napredovanju istrage – što implicira potrebu da im se obrate na revnostan način budući da bilo koje kašnjenje nosi rizik od ugrožavanja djelotvornosti istrage – i, s druge strane, moraju promptno podnijeti svoje predstavke Sudu, čim postanu svjesni, ili su trebali postati svjesni, da istraga nije djelotvorna (vidi, *Nasirkhayeva protiv Rusije* (odluka), broj 1721/07, od 31. maja 2011; *Akhvediani i ostali protiv Gruzije* (odluka), broj 22026/10, st. 23-29, od 9. aprila 2013; i *Gusar protiv Moldavije* (odluka), broj 37204/02, st. 14-17, od 30. aprila 2013).

265. Imajući u vidu navedeno, Sud ponovo ističe da prvi aspekt obaveze revnosnosti – tj. obaveza promptnog obraćanja domaćim vlastima – mora biti ocijenjen u svjetlu okolnosti predmeta. U tom pogledu, on se izjasnio da kašnjenje podnositelja predstavki pri podnošenju prijave nije odlučujuće ako su vlasti trebale biti svjesne da je neka osoba mogla biti podvrgnuta zlostavljanju – naročito u slučaju napada koji se desi u prisustvu pripadnika policije – jer obaveza vlasti da poduzmu istragu postoji čak i slučaju izostanka izričite prijave (vidi, *Velev protiv Bugarske*, broj 43531/08, st. 59-60, od 16. aprila 2013). Takvo kašnjenje ne utiče ni na dopustivost predstavke kada je podnositelj predstavke bio u posebno ranjivoj situaciji zbog kompleksnosti predmeta i prirode navodnih povreda ljudskih prava i kada je bilo razumno da podnositelj predstavke čeka razvoj događaja koji je mogao riješiti krucijalna činjenična i pravna pitanja (vidi, *El Masri*, citirana gore, stav 142).

266. U vezi s drugim aspektom obaveze revnosnosti – tj. obavezom podnositelja predstavke da podnese predstavku Sudu čim shvati, ili je trebao shvatiti, da istraga nije djelotvorna –, Sud je istakao da pitanje u kojem momentu je dosegnuta ta faza nužno ovisi o oklnostima predmeta i da je to teško odrediti na precizan način (vidi, odluka *Nasirkhayeva*, citirana gore).

267. Pri razgraničavanju opsega obaveze revnosnosti koja je na podnositeljima predstavki koji žele da se žale na izostanak djelotvorne istrage o smrtnom slučaju ili zlostavljanju, Sud se posljednjih godina uveliko rukovodio sudskom praksom o revnosnosti koja je nametnuta podnositeljima predstavki koji se žale na slučajevne nestanaka osoba u kontekstu međunarodnog konflikta ili vanrednog stanja u nekoj zemlji (vidi, *Varnava i ostali*, citirana gore, stav 165, ECHR 2009; *Yetişen i ostali protiv*

Turske, broj 21099/06, st. 72-85, od 10. jula 2012; i *Er i ostali*, citirana gore, stav 52), uprkos razlikama između ta dva tipa situacija.

268. Sud je tako odbacio predstavke kao zakašnjele kada je kašnjenje podnosioca predstavki bilo prekomjerno ili bez objašnjenja nakon što su oni postali ili trebali postati svjesni da nije pokrenuta nikakva istraga ili da je došlo do zastoja istrage, ili da je istraga postala nedjelotvorna i da nema, u bilo kojem od ovih slučajeva, neposredne, stvarne mogućnosti da će se bilo kakva djelotvorna istraga voditi u budućnosti (vidi, *inter alia*, *Narin protiv Turske*, citirana gore, stav 51; *Aydinlar i ostali protiv Turske* (odlučka), broj 3575/05, od 9. marta 2010; i odluka *Frandes*, citirana gore, st. 18-23).

Drugim riječima, Sud je smatrao nužnim da osobe koje žele da se žale pred Sudom zbog nedjelotvornosti ili izostanka takve istrage ne kasne neopravdano da podnesu predstavke. Kada je protek vremena znatan te je istraga obilježena velikim kašnjenjem i prekidima, dolazi momenat kada srodnicima moraju shvatiti da nema i neće biti djelotvorne istrage.

269. Međutim, Sud je istakao da sve dok postoji istinski kontakt između srodnika i vlasti u pogledu prijave ili zahtjeva za pružanje informacija, ili naznaka ili stvarna mogućnost da istražne mjere napreduju, pitanje eventualnog pretjeranog kašnjenja podnosioca predstavki se generalno neće postavljati (vidi, *Varnava i ostali*, citirana gore, stav 165).

(b) Primjena navedenih principa na ovaj predmet

270. Sud ističe da se navedeni napad na podnosioca predstavke u sjedištu državne televizije, u prisustvu pripadnika policije i vojske, desio u noći između 13. i 14. juna 1990. godine. Krivična istraga je pokrenuta ubrzo nakon toga. Dana 18. juna 2001. godine, više od jedanaest godina nakon događaja, podnositelj predstavke je podnio krivičnu prijavu tužitelju Vojnog odjeljenja Ureda tužitelja pri Vrhovnom sudu pravde (vidi, stav 170. gore). Dana 25. juna 2008. godine, više od osamnaest godina nakon događaja, podnositelj predstavke je podnio predstavku Sudu u Strasbourgu. Dana 17. juna 2009. godine, Ured tužitelja pri Visokom sudu kasacije i pravde je odlučio da obustavi postupak protiv preživjelih optuženih osoba uz obrazloženje da su krivična djela zastarjela ili uz obrazloženje da nema osnova za krivično gonjenje (vidi, st. 156-162 gore). Dana 9. marta 2011. godine, Visoki sud kasacije i pravde je odbio žalbu podnosioca predstavke protiv te odluke (vidi, stav 166. gore).

271. Sud dalje ističe da je Vlada, u svom prigovoru, kritizirala neaktivnost podnosioca predstavke od 1990. godine do 2001. godine.

272. Imajući u vidu pravilo šestomjesečnog roka, Sud se mora uvjeriti da je podnositelj predstavke, u vrijeme podnošenja predstavke Sudu, znao ili trebao znati, više od šest mjeseci, za izostanak bilo kakve djelotvorne krivične istrage. Njegova pasivnost prije podnošenja krivične prijave na domaćem nivou nije po sebi relevantna za pitanje poštivanja pravila

šestomjesečnog roka. Međutim, da je Sud morao konstatirati da je podnositelj predstavke imao saznanja ili trebao imati saznanja o izostanku bilo kakve djelotvorne istrage, jasno je da bi se predstavka koju je on kasnije podnio Sudu morala *a fortiori* smatrati zakašnjelom (vidi, odluke *Bayram i Yildirim*, i *Bulut i Yavuz*, citirane gore), osim da su se novi dokazi ili informacije pojavile u međuvremenu koje bi stvorile novu obavezu da vlasti poduzmu daljnje istražne mjere (vidi, *Brecknell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, broj 32457/04, stav 71, od 27. novembra 2007, i *Gürtekin i ostali protiv Kipra* (odluka), br. 60441/13, 68206/13 i 68667/13, od 11. marta 2014. godine).

273. Imajući u vidu da je podnositelj predstavke službeno podnio svoju prijavu dok ga je saslušavao tužitelj Vojnog odjeljenja Ureda tužitelja pri Vrhovnom sudu pravde, postoji dokaz da se on informirao o napredovanju istrage prije 18. juna 2001. godine. On je opravdao svoje oklijevanje da podnese prijavu svojom ranjivošću koja je objašnjena ne samo pogoršanjem njegovog zdravlja nakon zlostavljanja, kojem je navodno podvrgnut u junu 1990. godine, nego i osjećajem nemoći zbog velikog broja žrtava represivnih mjera koje su provele sigurnosne snage i nereagiranja sudskih vlasti na promptan način, što bi ga razuvjerilo i ohrabirilo da se očituje.

274. Poput Komiteta protiv mučenja Ujedinjenih nacija, kojeg je citiralo treće lice-umješač, Sud priznaje da psihološka dejstva zlostavljanja koje su počinili pripadnici državne vlasti mogu također ugroziti kapacitet žrtava da se žale na postupanje prema njima te mogu predstavljati značajnu prepreku ostvarivanju prava na pravni lijek žrtava mučenja i drugih oblika zlostavljanja (vidi, Generalni komentar broj 3, 2012, stav 38, (...)). Dejstvo takvih faktora može biti nesposobnost žrtve da poduzme potrebne korake da bi bez odlaganja pokrenula postupak protiv počinitelja. Prema tome, kao što je istaklo treće lice-umješač, ti faktori se sve više uzimaju u obzir na domaćem nivou, što vodi izvjesnoj fleksibilnosti u pogledu rokova primjenjivih na zahtjeve za odštetu zbog nanošenja tjelesnih povreda (vidi, stav 255. gore).

275. Sud ističe da je samo malo žrtava događaja koji su se desili od 13. do 15. juna 1990. godine podnijelo prijave u prvih nekoliko godina koje su slijedile (vidi, stav 99. gore). Izgleda da je u stvarnosti većina njih skupila hrabrosti da podnese prijavu tek nakon što je istraga napredovala, što je bio rezultat odluke od 16. septembra 1998. godine i odluke o upućivanju na suđenje od 18. maja 2000. godine. Imajući u vidu posebne okolnosti predmeta, Sud zaključuje da je podnositelj predstavke bio u situaciji u kojoj nije bilo nerazumno čekati razvoj događaja, koji je mogao riješiti krucijalna činjeniča i pravna pitanja (vidi, *a contrario*, *Akhvlediani i ostali*, citirana gore, stav 27).

Imajući u vidu navedeno, Sud smatra da ranjivost podnositelja predstavke i njegov osjećaj bespomoćnosti, koji je dijelio s mnogobrojnim drugim žrtvama koje su, poput njega, čekale mnogo godina prije nego što su

podnijele prijavu, predstavljali vjerovatno i prihvatljivo objašnjenje u pogledu njegove pasivnosti od 1990. godine do 2001. godine.

276. Sud također ističe da određeni drugi elementi – naročito video-snimak državne televizijske službe te konfiskacija identifikacionih dokumenata podnositelja predstavke i ostalih osoba koje su zatvorene te snimljene u sjedištvu televizije – naznačavaju da su vlasti znale ili mogle saznati bez stvarnih poteškoća barem neka od imena žrtava zloupotreba počinjenih 13. juna 1990. godine u prostorijama državne televizijske službe i području oko njih i onih koje su počinjene sljedeću noć u prisustvu velikog broja vojnika koji su tamo bili raspoređivani postepeno (vidi, *Velev*, citirana gore, st. 59-60). Nadalje, odlukom od 14. oktobra 1999. godine i odlukom o upućivanju na suđenje od 18. maja 2000. godine je naloženo istražiteljima da identificiraju sve te žrtve.

277. Osim toga, Sud ističe da se odluka o nepokretanju krivičnog postupka, od 17. juna 2009. godine, koja je potvrđena odlukom Visokog suda kasacije i pravde od 9. marta 2011. godine, primjenjuje na sve žrtve. Zaključak usvojen u pogledu zakonskog ograničenja krivične odgovornosti se jednako primjenjivao na žrtve koje su podnijele prijavu u danima koji su uslijedili nakon napada i one koje su, poput podnositelja predstavke, kasnije podnijele prijavu.

278. Imajući u vidu te okolnosti, ne može se zaključiti da je kašnjenje gosp. Marina Stoica u pogledu podnošenja krivične prijave moglo ugroziti istragu (vidi, *a contrario*, odluku *Nasirkhayeva*, citirana gore).

U svakom slučaju, prijava podnositelja predstavke je uvrštena u istražni spis broj 75/P/1998, koji se odnosio na veliki broj žrtava događaja koji su se desili od 13. do 15. juna 1990. godine. Sud također ističe da je odluka od 29. aprila 2008. godine, u kojoj je Vojno odjeljenje Ureda tužitelja naznačilo da nema jurisdikciju te je prosljedilo predmet redovnom krivičnom odjeljenju u svrhu ispitivanja – *inter alia* – optužbi za neljudsko postupanje koje su počinili najviši vojni oficiri te tadašnji državni lideri, uključivala imena više od hiljadu žrtava (vidi, stav 143. gore). Prema tome, istraga je pokrenuta u okolnostima koje su u potpunosti bile izuzetne.

279. Osim toga, Sud ističe da je postojao konkretan kontakt između podnositelja predstavke i vlasti od 2001. godine pa nadalje u pogledu njegove prijave i zahtjeva za dobijanje informacija, koje je podnosio svake godine lično Uredu tužitelja kako bi se raspitao o napredovanju istrage. Osim toga, postojale su stvarne naznake da istraga napreduje, naročito sukcesivne odluke o podizanju optužnica protiv visokopozicioniranih civilnih i vojnih lica te istražne mjere u pogledu podnositelja predstavke, uključujući dva realizirana vještačenja sudske medicine.

280. Imajući u vidu napredak istrage nakon 2001. godine, njen opseg i njenu kompleksnost, što je prihvatila Vlada u cijelosti, Sud smatra da je podnositelj predstavke, nakon što je podnio prijavu domaćim nadležnim vlastima, mogao s pravom vjerovati da je istraga djelotvorna te mogao

razumno čekati njen ishod sve dok postoji stvarna mogućnost da istraga napreduje (vidi, *mutatis mutandis*, *Palić protiv Bosne i Hercegovine*, broj 4704/04, stav 52, od 15. februara 2011).

281. Podnositelj predstavke je podnio predstavku Sudu 25. juna 2008. godine, tj. više od sedam godina nakon što je podnio krivičnu prijavu tužiteljskim vlastima. Istraga je još uvijek bila u toku u to vrijeme, a istražne mjere su poduzimane. Iz razloga koji su naznačeni gore (vidi, stav 279), koji su ostali važeći barem do momenta kada je podnositelj predstavke podnio predstavku Sudu, on se ne može kritizirati zbog toga što je čekao tako dugo.

282. Osim toga, Sud ističe da je konačna domaća odluka u predmetu podnositelja predstavke navedena presuda od 9. marta 2011. godine.

283. U svjetlu navedenog, Sud smatra da predstavka nije zakašnjela. Prema tome, prigovor Vlade se mora odbiti.

D. Navodna povreda članova 2. i 3. Konvencije

1. Presuda Vijeća

284. Vijeće je odvojeno ispitalo meritum žalbenih navoda u vezi sa članovima 2. i 3. Konvencije. Ono je zaključilo da je proceduralni aspekt člana 2. prekršen u pogledu gđe Anca Mocanu te da proceduralni aspekt člana 3. Konvencije nije prekršen u pogledu gosp. Marina Stoica.

(a) Dio presude koji se odnosi na gđu Ancu Mocanu

285. U vezi sa gđom Ancom Mocanu, Vijeće je istaklo da je krivična istraga o nezakonitom ubistvu supruga podnositeljice predstavke pokrenuta 1990. godine te da ona traje više od dvadeset godina. Vijeće je zaključilo da istraga nije bila u skladu sa zahtjevom promptnosti.

286. Vijeće je istaklo i da je predmet bio pred vojnim tužiteljskim organom 1994. godine, koji nije neovisno istražno tijelo, te da nedostaci u istrazi, koje su priznali i sami domaći sudovi, nisu kasnije bili otklonjeni.

287. Vijeće je također naznačilo da je gđi Ancu Mocanu omogućen pristup istrazi prekasno te da nije propisno informirana o napredovanju istrage.

288. Nadalje, Vijeće smatra da je pitanje koje se postavlja u ovom predmetu – naime, pravo brojnih žrtava da znaju šta se desilo i, implicitno, pravo na djelotvornu sudsku istragu te, kada je adekvatno, obeštećenje – od takvog značaja za rumunsko društvo da bi ono trebalo podstaći rumunske vlasti da razmotre predmet brzo i bez nepotrebnog odlaganja da bi spriječile pojavu nekažnjivosti određenih djela.

289. Imajući u vidu te elemente, Vijeće je zaključilo da je proceduralni aspekt člana 2. Konvencije prekršen.

(b) Dio presude koji se odnosi na gospodina Marina Stoicu

290. U pogledu gosp. Marina Stoice, Vijeće je smatralo da upravo kao što je imperativ za nadležne domaće vlasti da pokrenu istragu i poduzmu mjere čim saznaju za navode o zlostavljanju, isto tako je na predmetnim osobama da pokažu revnosnost i inicijativu. Dakle, Vijeće je dalo posebnu važnost činjenici da je podnositelj predstavke podnio prijavu vlastima u vezi s nasiljem kojem je bio podvrgnut 13. juna 1990. godine jedanaest godina nakon tih događaja.

291. Ono je istaklo da je predmetna prijava priložena spisu broj 75/P/1998, koji se odnosio, *inter alia*, na istragu o optužbama za neljudsko postupanje, i da je, u kontekstu tog predmeta, više istražnih radnji poduzeto u vezi s podnositeljem predstavke, uključujući dva ispitivanja vještaka sudske medicine.

292. Međutim, Vijeće je naznačilo da je u spisu naznačeno da su izvjesna krivična djela – naročito napad i nezakonito postupanje – već zastarjeli na osnovu domaćeg prava u momentu kada je podnositelj predstavke podnio svoju prijavu.

293. Premda je Vijeće bili spremno priznati da bi uzimanje u obzir ranjivosti žrtava, naročito moguću nesposobnost da se podnese prijava zbog straha od represalija, bilo odgovarajuće u situacijama masovnih povreda osnovnih prava, ono nije našlo nijedan ubjedljiv argument koji bi opravdao pasivnost podnositelja predstavke i njegovu odluku da čeka jedanaest godina da podnese prijavu nadležnim vlastima.

294. Prema tome, Vijeće je zaključilo da proceduralni aspekt člana 3. Konvencije nije prekršen.

2. Argumenti podnositelja predstavki

295. Podnositelji predstavki su naveli da je proceduralni aspekt članova 2. i 3. Konvencije prekršen u ovom predmetu. Oni smatraju da je obaveza poduzimanja istrage *ex officio*, koja je obuhvaćena odredbama Konvencije, na vlastima i na osnovu domaćeg i međunarodnog prava. Ta obaveza je striktnija jer se ovaj predmet ne odnosi na obične incidente nezakonitog korištenja sile pripadnika državne vlasti, nego na konflikt koji su pothranjivali organi koji su tada bili na vlasti i koji su sučeljavali različite grupe stanovništva – uključujući etničke grupe – jednu protiv druge.

296. U tom pogledu, oni su naglasili da imajući u vidu veliki broj žrtava navedenih događaja, istraga u vezi s njima kao žrtvama se odnosi na zločine koji ne podliježu zastari, kao što je genocid ili neljudsko postupanje. Oni su istakli da to vlastima nameće čak i veću obavezu da poduzmu istragu, koju one nisu ispunile.

Gđa Anca Mocanu je također naznačila da ona nije dobijala informacije o napredovanju istrage nakon 2009. godine.

297. Gosp. Marin Stoica je smatrao da Sud treba da ispita kompletnu istragu u ovom predmetu, u kojem su visoki državni zvaničnici optuženi, te da se on ne bi trebao ograničavati na ispitivanje dijela istrage koji se odnosi na nasilje koje je on pretrpio. On je istakao da u svrhu razmatranja predmeta na osnovu proceduralnog aspekta člana 3, istraga ne smije biti fragmentirana te da se djela nasilja kojima je bio podvrgnut ne mogu posmatrati na izolovan način.

298. Gosp. Stoica je naveo da su ti događji – koje je istraga trebala rasvijetliti – posebno značajni za rumusku istoriju koja se desila u nedavnoj prošlosti budući da su se desili u kontekstu tranzicije prema demokratskom društvu te da su dio procesa čija je početna tačka pad dikatora u decembru 1989. godine. Dodavši da su ti događaji pogodili veliki broj ljudi, podnositelj predstavke je smatrao da je predmeta istraga bila jedino sredstvo da rumunsko društvo otkrije istinu o epizodi u nedavnoj istoriji zemlje, okolnosti koja je trebala podstaći nadležne vlasti da poduzmu odgovarajuće radnje, nešto što su one propustile da učine.

299. U tom pogledu, on je naročito istakao da je tužitelj, okončavajući istragu o neljudskom postupanju uz obrazloženje da ne postoje konstitutivni element krivičnog djela, u svojoj odluci o nepostojanju osnova za pokretanje krivičnog postupka od 17. juna 2009. godine, nepravilno tumačio zakon jer njegov zaključak nije u skladu s relevantnom sudskom praksom Visokog suda kasacije i pravde.

300. Osim toga, u vezi sa zastarjelim krivičnim djelima koja su bila predmet istrage, on je smatrao da je tok roka zastare trebao biti obustavljen sve dok su optuženi lideri na visokim funkcijama.

301. Konačno, podnositelj predstavke je istakao da, imajući u vidu posebne karakteristike ovog predmeta, njegovo kašnjenje u vezi s podnošenjem prijave je irelevantno pri ispitivanju žalbenog navoda o kršenju proceduralnog aspekta člana 3. te da nije bilo takve priroda da ometa istragu. U tom pogledu, on je naznačio da su istražitelji obavezani odlukom od 14. oktobra 1999. godine i četvrtom tačkom odluke o upućivanju na suđenje od 18. maja 2000. godine da identificiraju sve žrtve represije. On je također naveo da su vlasti bile direktno informirane o njegovom slučaju.

3. Argumenti Vlade

(a) U vezi s gđom Ancom Mocanu

302. Pozivajući se na određene istražne mjere u domaćem postupku, Vlada je navela da su se domaće vlasti povinovale obavezi vođenja djelotvorne istrage o okolnostima smrtnog slučaja supruga gđe Ance Mocanu budući da su sve proceduralne radnje s ciljem ustanovljavanja istine o smrti – a naročito okolnostima pod kojima se ona desila – realizirane u kontekstu te istrage.

303. Ona je precizirala da su sudske vlasti bile obavezne da podijele istragu u nekoliko predmeta, u ovisnosti o optuženim, krivičnim djelima ili predmetnim građanskim strankama zbog kompleksnosti događaja koji su se desili u junu 1990. godine u Bukureštu, te da su iz istog razloga morale sakupiti kompleksan niz dokaza, uključujući više od 5700 izvjava svjedoka.

304. U tom pogledu, Vlada je pozvala Sud da uzme u obzir neuobičajenu prirodu istrage, koja je bila rezultat ne samo velikog broja predmetnih osoba nego i činjenice da se odnosila na delikatan historijski događaj za Rumuniju. Ona je naglasila da specifične situacije podnositelja predavki predstavljaju samo jedan dio ogromnog skupa činjenica koje su se desile u vrijeme demonstracija širokih razmjera u Bukureštu, a koje su rezultirale djelima nasilja, te da se te situacije ne mogu, prema tome, analizirati van generalnog konteksta spisa.

305. Ona je istakla da nije postojao bilo koji period zastoja koji bi se mogao pripisati vlastima od 2000. godine do danas.

306. Ona je također precizirala da ona ne osporava zaključak Vijeća u pogledu trajanja istrage, ali je dodala da se to može objasniti potrebom da se otklone početni nedostaci u istrazi i željom da se osigura uključivanje podnositeljice predavke u postupak.

(b) U vezi s gosp. Marinom Stoicom

307. U vezi s gosp. Marinom Stoicom, Vlada je istakla da su se vlasti suočile s poteškoćama pri identificiranju svih žrtava te njihovom uključivanju u postupak, budući da nisu sve podnijele krivičnu prijavu bez odlaganja.

308. Ona je navela da je u krivičnoj istrazi ispravno zaključeno da je krivična odgovornost zastarjela budući da zlostavljanje koje je pretrpio podnositelj predavke nije obuhvaćeno kategorijom zločina protiv čovječnosti. Ona je istakla da cilj tog zaključka nije stvaranje klime nekažnjivosti u vezi s tragičnim događajima koji su se desili 1990. godine, nego primjena proceduralnih pravila domaćeg prava, naročito razumnih rokova zastare, koji se kreću od tri do petnaest godina.

309. Ne postoje posebne okolnosti u ovom predmetu koje bi opravdale nametanje veće obaveze vlastima u pogledu istrage.

310. Nadalje, u slučaju višestrukih povreda osnovnih prava, cijela istina nije nužno ustanovljena razjašnjavanjem svakog pojedinačnog slučaja. Imajući u vidu te okolnosti, istraga bi mogla postići cilj kojem teži – ustanovljavanje cijele istine – čak i ako je ometana u određenim pojedinačnim slučajevima zbog propusta predmetne žrtve da poduzme bilo kakav korak.

4. Komentari trećeg lica-umješaka

311. Treće lice-umješak je naznačilo da posljednjih deset godina evropsko i međunarodno pravo pridaju sve veću važnost borbi protiv

nekažnjivosti mučenja i okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja i kazni, te priznavanju prava žrtava na djelotvoran pravni lijek i obeštećenje. U tom pogledu, treće lice-umješač je citiralo više međunarodnih dokumenata, naročito Smjernice Komiteta ministara Vijeća Evrope za eliminiranje nekažnjivosti teških povreda ljudskih prava (koje su usvojene 30. marta 2011. godine). Prema tim smjernicama, “činjenica da žrtva ne želi podnijeti prijavu zvanično ili da odluči naknadno da povuče svoju prijavu ili odustane od postupka ne oslobađa vlasti njihove obaveze da provedu djelotvornu istragu ako postoje razlozi da se vjeruje da je počinjena teška povreda prava”.

312. Treće lice-umješač je istaklo da član 3. Konvencije iziskuje od država da osiguraju implementiranje krivičnih zakona kojima se djelotvorno kažnjavaju teške povrede ljudskih prava odgovarajućim sankcijama (ono se pozvalo na presude u predmetima *M.C. protiv Bugarske*, broj 39272/98, stav 150, ECHR 2003-XII; *Çamdereli protiv Turske*, broj 28433/02, stav 38, od 17. jula 2008; i *Gäfgen protiv Njemačke* [VV], broj 22978/05, stav 117, ECHR 2010). Treće lice-umješač je zaključilo da bi rokovi zastare trebali biti prilagođeni specifičnim karakteristikama takvih predmeta, koje karakterizira, *inter alia*, ranjivost žrtava, naročito u slučaju zlostavljanja koje su počinili pripadnici državne vlasti.

313. Pozivajući se na jedan predmet pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (Pretno vijeće, *Tužilac protiv Furudžije*, predmet broj IT-95-17/1-T, presuda od 10. decembra 1998. godine), ono je istaklo da je neprimjenjivost rokova zastare na krivičnu odgovornost za ratne zločine i zločine protiv čovječnosti jednoglasno priznat princip, ali da ipak nije ograničen na tu vrstu zločina. Treće lice-umješač je dodalo da Komitet za ljudska prava Ujedinjenih nacija dijeli to mišljenje u pogledu flagrantnih povreda osnovnih prava, te da je Komitet također izjavio da rokovi zastare ne bi trebali biti primjenjivi na ostale oblike zlostavljanja (Generalni komentar broj 3, 2012, stav 40 (...)).

5. Ocjena Suda

(a) Opći principi

314. Sud će ispitati zajedno žalbene navode gđe Ance Mocanu i gosp. Marina Stoice u vezi sa članovima 2. i 3. Konvencije u svjetlu dopunjujućih principa koji proizilaze iz obje odredbe, principa koji su dobro poznati i koji su rezimirani u, *inter alia*, presudama *Nachova i ostali protiv Bugarske* ([VV], br. 43577/98 i 43579/98, st. 110 i 112-113, ECHR 2005-VII); *Ramsahai i ostali protiv Nizozemske* ([VV], broj 52391/99, st. 324-325, ECHR 2007-II); *Al-Skeini i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva* ([VV], broj 55721/07, st. 162-167, ECHR 2011); i *El Masri* (citirana gore, st. 182-185).

315. Sud je već precizirao da on mora imati u vidu, pri tumačenju članova 2. i 3, da predmet i svrha Konvencije kao instrumenta za zaštitu ljudskih bića iziskuju da se njene odredbe tumače i primjenjuju na način da njene garancije budu praktične i djelotvorne.

On ponovo ističe da se član 3, poput člana 2, mora smatrati jednim od najfundamentalnijih odredbi Konvencije sadržavajući jednu od fundamentalnih vrijednosti demokratskih društava koja formiraju Vijeće Evrope (vidi, *Soering protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 7. jula 1989. godine, Serija A broj 161, str. 34, stav 88). Za razliku od drugih odredbi Konvencije, on je izražen u apsolutnom smislu, ne predviđajući ni izuzetke ni ograničenja, ni mogućnosti odstupanja na osnovu člana 15. Konvencije (vidi, *Al-Skeini i ostali*, citirana gore, stav 162).

316. Opća zabrana arbitrarnog ubijanja i mučenja, i neljudskog i ponižavajućeg postupanja ili kazni za pripadnike državne vlasti bi bila nedjelotvorna u praksi da ne postoji postupak preispitivanja zakonitosti smrtonosne sile koju su koristile državne vlasti ili postupak istrage o arbitrarnom ubijanju i navodima o zlostavljanju osoba koje se nalaze u njihovim rukama (vidi, *Al-Skeini i ostali*, citirana gore, stav 163, i *El Masri*, citirana gore, stav 182).

317. Dakle, imajući u vidu opću obavezu države na osnovu člana 1. Konvencije da “jamči svim licima pod svojom jurisdikcijom prava i slobode utvrđene u Konvenciji”, odredbe članova 2. i 3. iziskuju implicitno vođenje određene forme službene djelotvorne istrage i u slučaju kada su pojedinci ubijeni zbog toga što su, *inter alia*, pripadnici državne vlasti koristili silu (vidi, *McCann i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, od 27. septembra 1995, stav 161, Serija A broj 324) i u slučaju kada pojedinac predoči vjerodostojnu tvrdnju da je pretrpio postupanje u suprotnosti sa članom 3. Konvencije u rukama, *inter alia*, policije ili drugih sličnih vlasti (vidi, *Assenov i ostali protiv Bugarske*, od 28. oktobra 1998, stav 102, *Izveštaji 1998-VIII*).

318. Osnovna svrha takve istrage je obezbjeđivanje djelotvorne primjene domaćih zakona koji garantiraju pravo na život i zabranjuju mučenje i neljudsko i ponižavajuće postupanje i kazne u slučajevima koji uključuju pripadnike državne vlasti ili organe, te da oni odgovaraju za smrt i zlostavljanje koje se desilo pod njihovom odgovornošću (vidi, *Nachova i ostali*, citirana gore, stav 110, i *Ahmet Özkan i ostali protiv Turske*, broj 21689/93, st. 310. i 358, od 6. aprila 2004).

319. Sud je već odlučio da se proceduralna obaveza na osnovu članova 2. i 3. primjenjuje i u teškim bezbjedonosnim okolnostima, što uključuje i okolnosti oružanog sukoba. Čak i kada se događaji koji vode obavezi da se poduzme istraga dese u kontekstu općeg nasilja te se istražitelji suočavaju s preprekama i ograničenjima koja nameću korištenje manje djelotvornih istražnih mjera ili uzrokuju kašnjenje istrage, ostaje činjenica da članovi 2. i 3. iziskuju poduzimanje svih razumnih koraka da bi se osiguralo vođenje

djelotvorne i neovisne istrage (vidi, *Al-Skeini i ostali*, citirana gore, stav 164).

320. Generalno govoreći, da bi istraga bila djelotvorna, osobe koje su odovorne za njeno vođenje moraju biti neovisne o osobama koje su predmet istrage. To znači ne samo nepostojanje hijerarhijske ili institucionalne veze nego i postojanje praktične neovisnosti (vidi, *Nachova i ostali*, citirana gore, stav 110, i *Halat protiv Turske*, broj 23607/08, stav 51, od 8. novembra 2011).

321. Bez obzira na modalitet istrage, vlasti moraju djelovati *ex officio*. Osim toga, da bi bila djelotvorna, istraga mora voditi identificiranju i kažnjavanju odgovornih lica. Ona mora biti i dovoljno široka da bi omogućila istražnim vlastima da uzmu u obzir ne samo djela pripadnika državne vlasti koji su direktno i nezakonito koristili smrtnu silu nego i sve okolnosti koje ih okružuju (vidi, *Al-Skeini i ostali*, citirana gore, stav 163).

322. Premda se se radi o obavezi koja nije rezultat, nego sredstvo, bilo koji nedostatak u istrazi koji ugrožava njen kapacitet da ustanovi okolnosti predmeta ili odgovorne osobe nosi rizik da se zaključi da ona ne odgovara zahtjevanom standardu djelotvornosti (vidi, *El Masri*, citirana gore, stav 183).

323. Zahtjev za promptnošću i razumnom revnosnošću je implicitan u tom kontekstu. Ako mogu postojati prepreke ili poteškoće koje onemogućavaju napredovanje istrage u određenoj situaciji, promptna reakcija vlasti, kada je riječ o istrazi o korištenju smrtno sile ili navoda o zlostavljanju, se generalno može smatrati osnovnom za očuvanje povjerenja javnosti u njihovo poštivanje principa vladavine zakona i sprečavanje pojavljivanja saučesništva ili toleriranja nezakonitih djela (vidi, *McKerr protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, broj 28883/95, stav 114, ECHR 2001-III).

324. U svim slučajevima, najbliži srodnici žrtve moraju biti uključeni u postupak do stepena koji je potreban da se garantiraju njihovi legitimni interesi. Isto tako, u pogledu člana 3. Konvencije, žrtva mora biti u stanju da učestvuje djelotvorno u istrazi (vidi, *McKerr*, citirana gore, stav 115).

325. Konačno, istraga mora biti sveobuhvata, što znači da vlasti moraju uvijek ozbiljno pokušati da otkriju šta se desilo te se ne smiju oslanjati na ishitrene ili neosnovane zaključke da bi okončali istragu (vidi, *El Masri*, citirana gore, stav 183).

326. Sud se već izjasnio i da se krivični postupak, u predmetima koji se odnose na mučenje ili zlostavljanje koje su počinili pripadnici državne vlasti, ne bi trebao obustavljati zbog zastare te da se pomilovanja ne bi trebala tolerirati u takvim predmetima (vidi, *Abdülsamet Yaman protiv Turske*, broj 32446/96, stav 55, od 2. novembra 2004; *Yeter protiv Turske*, broj 33750/03, stav 70, od 13. januara 2009; *Asocijacija "21. decembar 1989" i ostali*, citirana gore, stav 144). Dalje, način na koji se primjenjuje rok zastare mora biti u skladu sa zahtjevima Konvencije. Prema tome, teško da se mogu prihvatiti nefleksibilni rokovi zastare koji ne omogućavaju

nikakve izuzetke (vidi, *mutatis mutandis*, *Röman protiv Finske*, broj 13072/05, stav 50, od 29. januara 2013).

(b) Primjena navedenih principa na ovaj predmet

327. U ovom predmetu, Sud ističe da su vlasti pokrenule *ex officio* krivičnu istragu ubrzo nakon događaja koji su se desili u junu 1990. godine. Ta istraga se od samog početka odnosila na ubistva iz vatrenog oružja supruga gđe Ance Mocanu i drugih osoba, te na zlostavljanje kojem su podvrgnute druge osobe u istim okolnostima.

Sud također ističe da je ta istraga na početku bila podijeljena na nekoliko stotina odvojenih predmeta (vidi, st. 82-87 gore), da su oni potom spojeni te su zatim opet podijeljeni u više navrata na četiri, dva te onda tri dijela.

328. Iz odluke koju je donijelo Vojno odjeljenje Ureda tužitelja pri Vrhovnom sudu pravde 14. oktobra 1999. godine proizilazi da je zadatak te istrage bio i identificiranje svih žrtava represivnih mjera primjenjenih od 13. do 15. juna 1990. godine. Prema tome, on se odnosila na gosp. Marina Stoica, barem od 18. juna 2001. godine, kao datuma kada je on podnio prijavu zvanično.

Sud ističe da je veliki broj predmeta otvoren na domaćem nivou. Međutim, imajući u vidu da su se svi ti predmeti odnosili na iste događaje – što je rezultiralo njihovim regrupiranjem u jedan jedini predmet odlukom koju je donio Ured tužitelja pri Vrhovnom sudu pravde 1997. godine – Sud smatra da se u suštini radilo o jednoj te istoj istrazi. Čak i da Sud smatra da se predmet odnosio na dvije različite istrage, od kojih je jedna u vezi s gđom Ancom Mocanu, a druga u vezi s gosp. Marion Stoicom, njegovi zaključci o njihovoj djelotvornosti bi bili isti iz razloga koji slijede.

329. Sud ističe da je ta istraga još uvijek u toku u pogledu gđe Ance Mocanu. Presuda koju je donio Visoki sud kasacije i pravde 17. decembra 2007. godine, kojom je vratio Uredu tužitelja spis koji se odnosio na optužbe koje su prvobitno podnesene protiv dvojice vojnih oficira, je posljednja sudska odluka donesena u pogledu prve podnositeljice predstavke.

330. Sud ističe da je dio istrage koji se odnosi na gosp. Marina Stoica i koji uključuje 37. visokopozicioniranih civilnih i vojnih lica– uključujući bivšeg šefa države i dvojicu bivših ministara unutrašnjih poslova i odbrane – okončan presudom koju je donio Visoki sud kasacije i pravde 9. marta 2011. godine.

331. Sud ponovo ističe da mu njegova nadležnost *ratione temporis* omogućava da razmatra samo dio istrage nakon 20. juna 1994. godine, kao datuma kada je Konvencija stupila na snagu u pogledu Rumunije (vidi, stav 211. gore). Prema tome, on će ispitati da li je istraga, koja je vođena u ovom predmetu nakon tog datuma, zadovoljila kriterije djelotvornosti koji su naznačeni gore.

i. Neovisnost istrage

332. Sud ističe da je između 1997. godine, dakle, nekoliko godina nakon što je Konvencija stupila na snagu u pogledu Rumunije, i početka 2008. godine, postupak u ovom predmetu bio u toku pred Vojnim odjeljenjem Ureda tužitelja pri Vrhovnom sudu pravde (Visoki sud kasacije i pravde od 2003. godine). On također ističe da je istraga u pogledu gđe Ance Mocanu još uvijek u toku pred vojnim tužiteljstvom nakon što se redovno tužiteljstvo proglasilo nenadležnim 6. juna 2013. godine (vidi, stav 123. gore).

333. U tom pogledu, Veliko vijeće prihvata konstataciju Vijeća da je istraga povjerena vojnim tužiteljima koji su, poput optuženih (dvojica među njima su bili generali), bili oficiri u odnosu subordinacije u okviru vojne hijerarhije, što je konstatacija koja je već vodila Sud zaključku da je proceduralni aspekt člana 2. i člana 3. Konvencije prekršen u prethodnim predmetima protiv Rumunije (vidi, *Barbu Anghelescu protiv Rumunije*, broj 46430/99, stav 67, od 5. oktobra 2004; *Bursuc protiv Rumunije*, broj 42066/98, stav 107, od 12. oktobra 2004; te, nedavno, *Şandru i ostali*, citirana gore, stav 74; *Asocijacija "21. decembar 1989" i ostali*, citirana gore, stav 137; i *Crăiniceanu i Frumuşanu protiv Rumunije*, broj 12442/04, stav 92, od 24. aprila 2012).

334. Broj povreda ustanovljenih u predmetima sličnim ovom predmetu posebno zabrinjava te stvara sumnju u objektivnost i nepristrasnost istrage koja se traži od vojnih tužitelja (vidi, *mutatis mutandis*, *Nachova i ostali*, citirana gore, stav 117). Vlada nije predočila nikakvu činjenicu ili argument Sudu kojim bi ubijedila Sud da donese drugačiji zaključak u ovom predmetu.

ii. Brzina i adekvatnost istrage

335. Sud ističe da istraga u vezi s gđom Ancom Mocanu traje više od dvadeset tri godine te više od devetnaest godina otkada je Rumunija ratificirala Konvenciju. Za vrijeme tog perioda, trojica od petorice visokopozicioniranih oficira koju su bili umiješani u ubistvo supruge podnositeljice predstavke su umrli.

336. On također ističe u vezi s gosp. Marinom Stoicom da je istraga u vezi s njim okončana presudom donesenom 9. marta 2011. godine, tj. dvadeset i jednu godinu nakon pokretanja istrage i deset godina nakon što je podnositelj predstavke zvanično podnio prijavu i nakon što je ona priložena istražnom spisu.

337. Dakle, sam protek vremena je po prirodi takav da ne samo da ugrožava istragu nego i definitivno izgleda da se ona okonča (vidi, *M. B. protiv Rumunije*, broj 43982/06, stav 64, od 3. novembra 2011).

338. Priznajući da je neosporno da je predmet kompleksan, što je i sama Vlada naglasila, Sud smatra da pokrenuta politička i društvena pitanja ne mogu opravdati tako dug period. Naprotiv, važnost tih pitanja za rumunsko

društvo je trebala podstaći vlasti da se bave predmetom promptno i bez odlaganja da bi izbjegle bilo koju pojavu tajnog dogovora ili toleriranja nezakonitih djela (vidi, *inter alia*, presude *Lăpușan i ostali protiv Rumunije*, br. 29007/06, 30552/06, 31323/06, 31920/06, 34485/06, 38960/06, 38996/06, 39027/06 i 39067/06, stav 94, od 8. marta 2011, koje su se odnosile na protek vremena od više od šesnaest godina od pokretanja istrage čiji je cilj bio identificiranje i kažnjavanje odgovornih lica za represivne mjere usmjerene protiv antikomunističkih demonstracija 1989. godine i više od jedanaest godina od stupanja na snagu Konvencije).

339. Međutim, Sud smatra da je istraga koja je vođena u ovom predmetu obilježena dugim periodima neaktivnosti i u početnim fazama i posljednjih godina. Sud naročito ističe da istraga nije znatno napredovala od 20. juna 1994. godine, kada je Konvencije stupila na snagu, do 22. oktobra 1997. godine, kada je započeto spajanje brojnih dosjea koji su bili otvoreni odvojeno, ali su imali isti činjenični kontekst kao što je kontekst ovih predstavljeni. Tek nakon tog datuma, Ured tužitelja je počeo voditi širu istragu o okolnostima u vezi sa silom koju su zajednički koristili pripadnici državne vlasti protiv civilnog stanovništva (vidi, *Al-Skeini i ostali*, citirana gore, stav 163).

340. Sud dalje ističe da je u odluci od 16. septembra 1998. godine naznačeno da prije tog datuma nije poduzeta nikakva istražna mjera o krivičnim prijavama osoba koje su napadnute u sjedištu državne televizije (vidi, stav 100. gore).

341. Osim toga, jedine proceduralne radnje obavljene u predmetu koji se odnosi na gđu Ancu Mocanu od posljednjeg prosljeđivanja predmeta Uredu tužitelja, koje je naloženo 17. decembra 2007. godine, su odluka o obustavljanju postupka, koja je donesena 6. juna 2013. godine u pogledu dvojice suoptuženika koji su umrli u međuvremenu, i dvije izjave o proglašenju nenadležnosti od 30. aprila 2009. godine i 6. juna 2013. godine.

342. Sud također ističe da su same domaće vlasti ustanovile niz nedostataka u istrazi. Dakle, u odluci koju je donio Ured tužitelja pri Vrhovnom sudu pravde 16. septembra 1998. godine je naznačeno da nijedna od osoba koje su vršile visoke funkcije u relevantno vrijeme – naročito šef države, premijer i njegov zamjenik, ministar unutrašnjih poslova i šef policije – nije do tada saslušana.

343. Nadalje, istraga koja se vodila kasnije nije otklonila nedostatke, kao što su Vrhovni sud pravde i Visoki sud kasacije i pravde konstatirali u svojim odlukama od 30. juna 2003. godine i 17. decembra 2007. godine, ističući nedostatke u postupku koji se vodio ranije.

344. Osim toga, Sud ističe da je istraga – odvojena od ostatka predmeta 1998. godine – o nasilju kojem su podvrgnuti brojni demonstranti i ostale osobe koje su bile prisutne slučajno na licu mjesta represije okončana odlukom o nepokretanju krivičnog postupka, koja je donesena 17. juna 2009. godine te potvrđena presudom od 9. marta 2011. godine. Među tim

osobama je bio gosp. Marin Stoica koji je, nakon što je podnio prijavu 2001. godine, morao čekati deset godina da se okonča istraga. Međutim, uprkos dužini vremena i istražnim radnjama obavljenim u vezi s podnositeljem predstavke, o kojima je Vlada sačinila spisak, nijedna od navedenih odluka nije ustanovila okolnosti u vezi sa zlostavljanjem koje su navodno pretrpili podnositelj predstavke i druge osobe u sjedištu državne televizije.

345. U odluci koju je usvojio Ured tužitelja 17. juna 2009. godine je u suštini naznačeno da je bilo nemoguće ustanoviti identitet napadača te stepen umiješanosti sigurnosnih snaga po okončanju istrage koju su vodila civilna pa potom vojna tužiteljstva. Međutim, vlasti nisu naznačile koji dokazi su korišteni s ciljem ustanovljavanja činjenica te iz kojih konkretnih razloga njihove radnje nisu imale rezultata. Osim toga, na domaćem nivou one nikada nisu dovele u pitanje postupak podnositelja predstavke u pogledu istrage, budući da nisu predočile nikakva zapažanja u vezi s datumom kada je podnositelj predstavke podnio prijavu.

346. Sud ističe da je taj dio istrage u osnovi okončan zbog zastarjevanja krivične odgovornosti. U tom pogledu, Sud ponavlja da teško da se može smatrati da su proceduralne obaveze koje proizilaze iz članova 2. i 3. Konvencije ispunjene ako je istraga okončana, kao u ovom predmetu, zbog zastare krivične odgovornosti usljed nedjelovanja vlasti (vidi, *Asosijacija "21. decembar 1989" i ostali*, citirana gore, stav 144).

347. U vezi s drugim važnim rezultatom istrage, tj. zaključkom da nedostaju konstitutivni elementi krivičnog djela neljudskog postupanja, koje je kažnjivo na osnovu člana 358. Krivičnog zakona Rumunije, u pogledu gosp. Stoica, Sud smatra da sukladnost tumačenja koje je predočio tužitelj s relevantnom domaćom sudskom praksom izaziva sumnje imajući u vidu presudu koju je donio Visoki sud kasacije i pravde 7. jula 2009. godine. Osim toga, Vlada nije predočila druge primjere u sudskoj praksi u prilog odluci koja je donesena u ovom predmetu. Sud također smatra da se zaključak, da rudari nisu više imali nikakvog neprijatelja protiv kojeg bi se trebali boriti 14. juna 1990. godine (vidi, stav 161. gore), čini sumnjivim budući da se u njemu očigledno zanemaruje nasilje koje se desilo 13. juna 1990. godine u prisustvu velikog broja vojnika, opremljenih streljivom i blindiranim vozilima, što je potvrđeno u samoj odluci koja je navedena gore. Nadalje, taj zaključak je suprotan činjenicama koje su ustanovljene u istoj odluci, u kojoj se detaljno opisuju djela nasilja koja su počinili rudari 14. juna 1990. godine, koji su neselektivno ciljali demonstrante, studente koji su bili u univerzitetskim prostorijama i prolaznike. Pored toga, u presudi od 9. marta 2011. godine, kojom se odbija žalba gosp. Marina Stoica protiv odluke o nepokretanju krivičnog postupka, Visoki sud kasacije i pravde nije obavio bilo kakvu ocjenu pitanja primjenjivosti člana 358. Krivičnog zakona te se ograničio na kontrolu primjene pravila rokova zastare u ovom predmetu.

348. Prema tome, proizilazi da vlasti odgovorne za istragu u ovom predmetu nisu poduzele mjere koje bi razumno mogle voditi identificiranju i kažnjavanju odgovornih.

iii. Pridruživanje prve podnositeljice predstavke istrazi

349. U vezi s obavezom uključivanja srodnika žrtava u postupak, Sud ističe da gđa Anca Mocanu nije bila informirana o napredovanju istrage prije odluke od 18. maja 2000. godine o upućivanju na suđenje osoba koje su optužene za ubistvo njenog supruga.

350. Osim toga, Sud ističe da je tužitelj po prvi put saslušao podnositeljicu predstavke 14. februara 2007. godine, dakle, skoro sedamnaest godina nakon događaja i da ona nije više dobijala informacije o razvoju istrage nakon presude koju je donio Visoki sud kasacije i pravde 17. decembra 2007. godine

351. Prema tome, Sud nije ubijeđen da su interesi gđe Ance Mocanu u učetvovanju u istrazi bili dovoljno zaštićeni (vidi, *Asocijacija "21. decembar 1989" i ostali*, citirana gore, stav 141).

iv. Zaključak

352. U svjetlu navedenog, Sud smatra da gđa Anca Mocanu nije imala koristi od bilo kakve djelotvorne istrage koja se iziskuje članom 2. Konvencije, te da je gosp. Marin Stoica bio lišen djelotvorne istrage u smislu člana 3.

353. Prema tome, proceduralni aspekt tih odredbi je prekršen.

(...)

IZ TIH RAZLOGA, SUD

1. *Odlučuje*, sa šesnaest glasova naspram jednog glasa, da ima jurisdikciju *ratione temporis* da ispituje žalbene navode gđe Ance Mocanu i gosp. Marina Stoice u vezi s proceduralnim aspektom članova 2. i 3. Konvencije, u dijelu u kojem se ti žalbeni navodi odnose na krivičnu istragu koja je vođena u ovom predmetu nakon stupanja na snagu Konvencije u pogledu Rumunije;

(...)

3. *Odbija*, sa četrnaest glasova naspram tri glasa, prigovor Vlade u kojem je navedeno da je predstavka gospodina Marina Stoica zakašnjela;

4. *Odlučuje*, sa šesnaest glasova naspram jednog glasa, da je proceduralni aspekt člana 2. Konvencije prekršen u pogledu gđe Ance Mocanu;
5. *Odlučuje*, sa četrnaest glasova naspram tri glasa, da je proceduralni aspekt člana 3. Konvencije prekršen u pogledu gosp. Marina Stoica;

(...)

Sastavljena na engleskom i francuskom, zatim izrečena na javnoj raspravi u Palati ljudskih prava u Strasbourgu 17. septembra 2014. godine.

Johan Callewaert
Zamjenik registrara

Dean Spielmann
Predsjednik

U skladu sa članom 45. stav 2. Konvencije i pravilom 74. stav 2. Pravila Suda, sljedeća izdvojena mišljenja se nalaze u prilogu ove presude:

- Mišljenje o slaganju sudije Pinto de Albuquerque, kojem se pridružuje sudija Vučinić;
- Mišljenje o djelomičnom neslaganju sudije Silvisa, kojem se pridružuje sudija Streteanu;
- Mišljenje o djelomičnom neslaganju sudije Wojtyczeka.

D.S.
J.C.

Izdvojena mišljenja nisu prevedena, ali ih sadrži presuda na engleskom i/ili francuskom jeziku, kao službenim jezicima, te se mogu pročitati u bazi podataka o sudskoj praksi Suda HUDOC.

© Vijeće Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2015

Službeni jezici Evropskog suda za ljudska prava su engleski i francuski. Ovaj prevod je realiziran zahvaljujući pomoći Fonda povjerenja Vijeća Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). On ne obavezuje Sud, niti Sud preuzima bilo kakvu odgovornost za njegov kvalitet. On može biti preuzet sa baze podataka sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava, HUDOC, (<http://hudoc.echr.coe.int>) ili bilo koje druge baze podataka kojoj ga je Sud proslijedio. On može biti reproduciran u nekomercijalne svrhe pod uvjetom da puni naziv predmeta bude citiran, zajedno sa navedenom naznakom o autorskim pravima i pozivanjem na Fond povjerenja za ljudska prava. Poziva se bilo koja osoba koja želi da se služi ovim prevodom, u potpunosti ili djelomično, u komercijalne svrhe da kontaktira publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2015

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2015

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou toute autre base de donnée à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.